

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І.І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики

Програма курсу та методичні рекомендації
до вивчення навчальної дисципліни

“ПОРІВНЯЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО”

Для студентів денного(заочного) відділення економіко-правового факультету

Спеціальність: 081 “Право”

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Одеса – 2019

Укладачі:

Миколенко Олена Миколаївна – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Дришлюк Ігор Анатолійович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Родіонова Тетяна Василівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Рецензенти:

Чайковська Валентина Володимирівна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Павлова Тетяна Олександрівна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Порівняльне кримінальне процесуальне право: Програма курсу та методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни / О.М. Миколенко, І.А. Дришлюк, Т.В. Родіонова / Одеській національний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса, 2019. – 48 с.

Затверджено:

рішенням кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики
протокол № 1 від “30” серпня 2018 р.

Рекомендовано до друку:

Навчально-методичною комісією економіко-правового факультету,
протокол № 6 від “22” березня 2019 р.

Рекомендовано до друку:

Вченою Радою економіко-правового факультету,
протокол № 8 від “22” березня 2019 р.

ЗМІСТ

- 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....**
- 2. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ.....**
- 3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПОРІВНЯЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО”.....**
- 4. ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ, ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ.....**
- 5. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПОРІВНЯЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО”**
- 6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПОРІВНЯЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО”.....**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою вивчення навчальної дисципліни “Порівняльне кримінальне процесуальне право” є ознайомлення студентів з сучасним кримінальним процесом зарубіжних країн (на прикладі кримінального процесу Англії, США, Німеччині, Франції та України) і надання навичок порівняльного аналізу національного законодавства України і судової практики з зарубіжним кримінальним процесуальним законодавством та їх судовою практикою.

В процесі вивчення дисципліни студент повинен набути знання про тенденції розвитку національних кримінальних процесуальних систем, типологізацію англійського, американського, німецького, французького та українського кримінального процесів, їх істотних ознаках та функціях, основних учасниках (суб’єктах) кримінального провадження, функціональних характеристиках досудового та судового провадження, а також опанувати певними методами порівняльно-правового аналізу окремі інститути і норми кримінального процесуального права.

Вивчення цієї навчальної дисципліни є запорукою підготовки до практичної та наукової діяльності висококваліфікованих і різнобічних фахівців-правознавців.

Студент повинен засвоїти широкий підхід до розуміння права, мати цілісне уявлення про кримінальне процесуальне право України та інших країн, його інститути, українську та зарубіжну кримінальну процесуальну практику, вміти тлумачити кримінальні процесуальні норми і застосовувати їх у типових ситуаціях (розбирати казуси).

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни “Порівняльне кримінальне процесуальне право” є:

– ознайомлення студентів із закономірностями виникнення і розвитку кримінального процесу України, Англії, США, Німеччині і Франції;

– засвоєння студентами загальних положень кримінального процесуального права, організації діяльності органів розслідування, прокуратури та суду з нагляду, розслідування, судового розгляду та вирішення кримінальних правопорушень, діяльності органів судової влади щодо перевірки судових рішень в Україні, Англії, США, Німеччині і Франції;

– сприяння розвитку у студентів самостійності мислення;

– засвоєння студентами юридичної лексики і термінології;

– формування правової культури студентів.

Вивчення дисципліни на достатньому рівні дозволить запобігти помилкам при застосуванні норм кримінального процесуального права України та зарубіжних країн, успішно вирішувати завдання по зміцненню законності.

Процес вивчення навчальної дисципліни спрямований на формування наступних **компетентностей**:

а) загальних (**ЗК**): здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу і синтезу, уміння планувати і організовувати свою професійну діяльність – ЗК-1; знання і розуміння предмета та характеру професійної діяльності, природи етичних стандартів та здатність діяти на їх основі – ЗК-4; навички збору і аналізу інформації з національних і міжнародних джерел, оцінка її достовірності, використання сучасних інформаційних технологій і баз даних – ЗК-7; здатність проведення досліджень, уміння грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати, брати участь в аргументованій професійній дискусії – ЗК-8; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями – ЗК-9.

б) фахових загальних (**КФЗ**): знання міжнародних стандартів прав людини – СК-4; знання Конвенції з захисту прав людини та основоположних свобод, а також прецедентної практики Європейського суду з прав людини – СК-5; знання засад і доктрин міжнародного публічного права, а також змісту основних міжнародно-правових інститутів – СК-6; знання засад і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів таких фундаментальних галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право – СК-8; здатність аналізувати правові

проблеми та формувати правові позиції – СК-12; навички логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення – СК-15; здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності – СК-18.

в) спеціальних фахових (КФС): знання закономірностей виникнення і розвитку кримінального процесу України, Англії, США, Німеччині і Франції; засвоєння загальних положень кримінального процесуального права країн континентальної (романо-германської) системи права та загальної (англосаксонської) системи права; здатність орієнтуватися в організації діяльності органів розслідування України, Англії, США, Німеччині і Франції; ознайомлення з повноваженнями прокуратури та суду з нагляду, розслідування, судового розгляду та вирішення кримінальних правопорушень у країнах континентальної (романо-германської) та загальної (англосаксонської) системи права; здатність орієнтуватися в організації діяльності органів судової влади щодо перевірки судових рішень в Україні, Англії, США, Німеччині і Франції.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- типологізацію англійського, американського, німецького, французького та українського кримінального процесів;
- істотні ознаки романо-германського типу кримінального судочинства (Німеччини, Франції, України) та країн загальної (англосаксонської) системи права (США, Англії);
- структуру органів поліції, прокуратури, судових органів та адвокатури України, Англії, США, Німеччині і Франції;
- основні положення українського, англійського, американського, німецького і французького кримінального процесу;
- основні інститути українського, англійського, американського, німецького і французького кримінального процесуального права і вміння тлумачити їх норми;
- структуру кримінального провадження України, Англії, США, Німеччині і Франції;
- особливості доказування в країнах романо-германському типу кримінального судочинства та країнах загальної (англосаксонської) системи права.

вміти:

- ефективно володіти навичками порівняння окремих елементів (правових об'єктів) відповідних національних кримінальних процесуальних систем;
- здійснювати вибір конкретних елементів (об'єктів) для порівняння;
- виділяти суттєві ознаки порівнюваних елементів (об'єктів);
- зіставляти виділені ознаки з метою виявлення їх подібностей і відмінностей;
- визначати історичну обумовленість прояву цих ознак;
- з'ясувати ступінь реалізованості кожної ознаки в порівнюваних об'єктах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин, що становить 4 кредити ЄКТС.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальна дисципліна “Порівняльне кримінальне процесуальне право” викладається за кредитно-модульною системою організації навчального процесу (КМСОНП). Дана система запроваджується з метою удосконалення системи контролю якості знань студентів, сприяння формуванню системних та систематичних знань, стабільної самостійної роботи впродовж семестру, підвищення об’єктивності оцінювання знань та адаптації до вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів (ECTS).

Оцінювання знань студентів повинно сприяти реалізації низки завдань, зокрема:

Параметри	Змістовий модуль 1 (ЗМ1)	Змістовий модуль 2 (ЗМ2)	Комплексний підсумковий модуль (КПМ)	Разом (підсумкова оцінка (СК))
Оцінка в балах	0 - 30	0 - 30	0 - 40	0 - 100

– підвищення мотивації студентів до системного навчання впродовж семестру або навчального року, переорієнтація їх цілей з отримання позитивної оцінки на формування системних, стійких знань, умінь та навичок;

– відповідність переліку, форм, та змісту контрольних заходів вимогам КМСОНП;

– відкритість контролю, яка базується на ознайомленні студентів на початку вивчення дисципліни з переліком, формами та змістом контрольних завдань, критеріями та порядком їх оцінювання;

– подолання елементів суб’єктивізму при оцінюванні знань, що забезпечується виконанням індивідуальних завдань із застосуванням модульної системи оцінювання;

– розширення можливостей для всебічного розкриття здібностей студентів, розвитку їх творчого мислення, та підвищення ефективності навчального процесу.

Ця дисципліна вивчається протягом одного семестрів та складається з двох змістових модулів (ЗМ). По завершенню курсу студенти складають іспит. На іспит виносяться вузлові питання, типові і комплексні завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань.

Оцінювання знань студентів здійснюється шляхом виконання індивідуальних завдань, які включають *поточний (ЗМ1, ЗМ2), підсумковий (КПМ) та семестровий (СК) контроль*.

Результати контрольних завдань оцінюються за 100-бальною системою.

За результатами оцінювання змістового модуля студентам виставляються бали.

Максимальна кількість балів, що може набрати студент за один ЗМ дорівнює 30 балам. За два змістовних модулі студент може одержати максимум 60 балів, які додаються до наступних максимально можливих 40 балів, що одержуються ним за комплексний підсумковий модуль (КПМ).

Під час викладання матеріалу лекцій лектор може здійснювати контрольні опитування студентів. Максимальна оцінка, яку студент може отримати за ці опитування складає 5 балів, які є складовими КПМ.

Орієнтовні форми контролю знань на семінарських заняттях та їх оцінка:

- доповідь (виступ на задану тему) – до 5 балів;
- доповнення доповіді – до 3 балів;
- експрес опитування – до 3 балів;
- колоквіум – до 4 балів;
- самостійна робота – до 4 балів;
- домашня робота – до 4 балів;

- есе (короткі відповіді на запитання) – до 3 балів;
- тестування (з набору суджень вибрати вірні) – до 3 балів;
- реферат або презентація (змістовна письмова робота на задану тему з аналізом літератури, практики та висновками, може здійснюватися за допомогою слайдів, фільмів тощо) – до 3 балів;
- участь в дискусії – до 2 балів;
- підсумкова контрольна робота - до 5 балів.

У випадку відсутності студента на лекції або семінарському занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через усне опитування в поза аудиторний час (час консультацій викладача) або відпрацювати пропущене заняття шляхом написання реферату на тему, задану викладачем (але не більше половини від загальної кількості лекцій та семінарських занять). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. За 10 днів до початку екзаменаційної літньої сесії викладач припиняє приймати відпрацювання.

Таким чином, за цю дисципліну студентом може бути отримано максимально 100 балів. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання студента відображаються у заліковій книжці.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90-100	A	Відмінно
85-89	B	Добре
75-84	C	
70-74	D	Задовільно
60-69	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПОРІВНЯЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО”

Денна форма навчання

№ п/п	НАЗВА ТЕМИ	Види занять, години			
		Лекції	Практ. та семін.	СРС	Всього
	Модуль 1 Змістовий модуль 1 “Порівняльне кримінальне процесуальне право: поняття і значення. Кримінальне процесуальне право країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)” (Теми 1- 5)				
1	Порівняльне кримінальне процесуальне право: поняття і значення. Типологія кримінального процесу Німеччини, Франції, України, Англії і США	2	1	10	13
2	Основні положення кримінального процесу країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	3	2	10	15
3	Кримінальне переслідування, розслідування та захист у кримінальних провадженнях в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	3	2	10	15
4	Доказування та докази в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	2	-	8	10
5	Кримінальне правосуддя: функціональна характеристика діяльності суду в кримінальному процесі країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	2	2	10	14
	Всього за змістовим модулем 1	12	7	48	67
	Змістовий модуль 2 “Кримінальне процесуальне право країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)” (Теми 6-9).				
6	Основні положення кримінального процесу країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	2	1	10	13
7	Кримінальне переслідування, розслідування та захист у кримінальних провадженнях в країнах загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	2	2	12	16
8	Доказування та докази в країнах загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	2	-	8	10

9	Кримінальне правосуддя: функціональна характеристика діяльності суду в кримінальному процесі країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	2	2	10	14
Всього за змістовим модулем 2		8	5	40	53
РАЗОМ:		20	12	88	120

Заочна форма навчання

№ п/п	НАЗВА ТЕМИ	Види занять, години			
		Лекції	Практ. та семін.	СРС	Всього
	Модуль 1 Змістовий модуль 1 “Порівняльне кримінальне процесуальне право: поняття і значення. Кримінальне процесуальне право країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина, Україна)” (Теми 1- 5)				
1	Порівняльне кримінальне процесуальне право: поняття і значення. Типологія кримінального процесу Німеччини, Франції, України, Англії і США	1	-	12	13
2	Основні положення кримінального процесу країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	1	1	12	14
3	Кримінальне переслідування, розслідування та захист у кримінальних провадженнях в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	1	-	12	13
4	Доказування та докази в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	-	-	12	12
5	Кримінальне правосуддя: функціональна характеристика діяльності суду в кримінальному процесі країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	1	-	12	13
Всього за змістовим модулем I		4	1	60	65
	Змістовий модуль 2 “Кримінальне процесуальне право країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)” (Теми 6-9)				
6	Основні положення кримінального процесу країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	2	1	13	16

7	Кримінальне переслідування, розслідування та захист у кримінальних провадженнях в країнах загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	1	-	13	14
8	Доказування та докази в країнах загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	-	-	12	12
9	Кримінальне правосуддя: функціональна характеристика діяльності суду в кримінальному процесі країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	1	-	12	13
Всього за змістовим модулем 2		4	1	50	55
РАЗОМ:		8	2	110	120

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Порівняльне кримінальне процесуальне право: поняття і значення. Типологія кримінального процесу Німеччини, Франції, України, Англії і США	1
2	Основні положення кримінального процесу країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	2
3	Кримінальне переслідування, розслідування та захист у кримінальних провадженнях в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	2
4	Доказування та докази в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	-
5	Кримінальне правосуддя: функціональна характеристика діяльності суду в кримінальному процесі країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	2
6	Основні положення кримінального процесу країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	1
7	Кримінальне переслідування, розслідування та захист у кримінальних провадженнях в країнах загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	2
8	Доказування та докази в країнах загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	-
9	Кримінальне правосуддя: функціональна характеристика діяльності суду в кримінальному процесі країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	2

	РАЗОМ:	12
--	---------------	-----------

ТЕМИ З САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Порівняльне кримінальне процесуальне право: поняття і значення. Типологія кримінального процесу Німеччини, Франції, України, Англії і США	10
2	Основні положення кримінального процесу країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	10
3	Кримінальне переслідування, розслідування та захист у кримінальних провадженнях в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	10
4	Доказування та докази в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	8
5	Кримінальне правосуддя: функціональна характеристика діяльності суду в кримінальному процесі країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)	10
6	Основні положення кримінального процесу країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	10
7	Кримінальне переслідування, розслідування та захист у кримінальних провадженнях в країнах загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	12
8	Доказування та докази в країнах загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	8
7	Кримінальне правосуддя: функціональна характеристика діяльності суду в кримінальному процесі країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США)	10
	РАЗОМ:	88

4. ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ, ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

МОДУЛЬ 1

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 “ПОРІВНЯЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО: ПОНЯТТЯ І ЗНАЧЕННЯ. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО КРАЇН КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ (РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ) СИСТЕМИ ПРАВА (ФРАНЦІЯ, НІМЕЧЧИНА І УКРАЇНА)” (ТЕМИ 1-5)

**Тема 1. Порівняльне кримінальне процесуальне право: поняття і значення.
Типологія кримінального процесу Німеччини, Франції, України, Англії і США.**

Лекція (2 години)

Порівняльне кримінальне процесуальне право (кримінальний процес) як галузь наукового знання. Об'єкт, предмет і методи порівняльного дослідження кримінального процесу.

Порівняльно-історична типологія кримінального процесу. Порівняльно-правова типологія кримінального процесу. Типологічна приналежність кримінального провадження України.

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

Практичне заняття (1 година):

1. Порівняльне кримінальне процесуальне право: поняття і значення.
2. Об'єкт, предмет і метод порівняльного дослідження кримінального процесу.
3. Порівняльно-історична типологія кримінального процесу.
4. Порівняльно-правова типологія кримінального процесу.
5. Типологічна приналежність кримінального судочинства України.

Теми рефератів:

1. Світові тенденції розвитку сучасного кримінального процесу (ідеологічні та політичні перспективи, уніфікація і гармонізація права).
2. Значення правових традицій щодо збереження національних ознак кримінального судочинства.
3. Подібність і відмінність цілей англосаксонського та романо-германського типів кримінального судочинства.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (10 годин)

1. Історична роль англійського, німецького та французького кримінальних процесів на становлення і розвиток кримінальних процесів західних країн та країн світу.
2. Історичні особливості кримінального процесу України.

Джерела рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція України від 28.06.96 р. *Відомості Верховної Ради України* 1996. № 30. Ст.141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення: 12.02.2019).
3. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ: с изм. и доп. Перевод с немецкого и предисловие Б. А. Филимонова. Москва: Манускрипт, 1994. 204 с.
4. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ (рабочий перевод Германского Фонда международного правового сотрудничества и Организации безопасности и сотрудничества в Европе). URL: [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf). (дата звернення: 12.02.2019).

5. Уголовно-процессуальный кодекс Франции 1958 года: с изменениями и дополнениями / Под ред. В. И. Каминской; Пер. с фр. С. В. Боботова. Москва: Прогресс, 1967. 323 с.

6. Федеральные Правила о доказательствах для судов и магистратов США 1995г. (с поправками по состоянию на 9 июля 1995 г) URL: http://www.juristlib.ru/book_10257.html. (дата звернення: 12.02.2019).

Спеціальна література

7. Дмитрієв А.І., Шепель А.О. Порівняльне правознавство: підручник; відп. редактор В.Н. Денисов. Київ, 2003. 184 с.

8. Кримінальний процес: підручник / Ю.М. Грошевой, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Харків: Право, 2013. 824 с.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.

10. Смирнов А.В. Модели уголовного процесса. СПб, 2000. 224 с.

11. Яновська О.Г. Окремі питання типологізації українського кримінального судочинства. *Часопис Київ. ун-ту права*. 2010. № 4. С. 292-295.

12. Григоренко І.А. Порівняльний аналіз функціонування систем кримінального судочинства у країнах романо-германської правової сім'ї. *Сучасні проблеми правової системи України: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф.*, 22 листоп. 2012 р. Київ, 2012. Вып. 4. С. 94-96.

13. Порівняльне правознавство: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / В.Д. Ткаченко, С.П. Погребняк, Д.В. Лук'янов; за ред. В.Д. Ткаченка. Харків: Право, 2003. 274 с

14. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение. Основные правовые системы современности. Москва: Юристъ, 2003. 448 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Законодавцю, як активному учаснику процесу розвитку сучасного права, з одного боку, необхідно враховувати національні особливості та юридичні традиції своєї країни в процесі кардинальних правових реформ, а з іншого боку, він повинен пізнавати досвід, накопичений іншими країнами в цій галузі, вміти правильно оцінити його і застосувати на практиці відповідно з місцевими та сучасними реаліями. Саме порівняльне правознавство дозволяє з'ясувати, як певна проблема вирішується в іноземних правових системах і визначити, якою мірою її рішення може стати корисним для застосування в інтересах національного правопорядку. Тому не треба доводити, що наука будь-якої країни, в тому числі права, не може розвиватися і відповідати сучасним вимогам лише на основі інформації та знань, які отримані тільки в рамках своєї правової системи. У процесі розвитку сучасного права значна роль належить юридичній науці, яка повинна, по-перше, сприяти подоланню сформованих ідеологічних стереотипів, і, по-друге, піддати теоретичному аналізу і прогнозу можливі напрямки еволюції національної правової системи. А це неможливо здійснити без застосування порівняльного правознавства, що в свою чергу дозволяє удосконалювати національне законодавство та сприяє підвищенню кваліфікації юристів. Значення порівняльного правознавства складно переоцінити, адже використання досягнень одних держав іншими, в тому числі Україною, в справі правотворчості прискорює їх прогрес, розвиток, запобігає помилкам, прорахункам та збиткам.

Традиційно кримінальний процес західних держав розглядається на прикладі Англії, США, Німеччині та Франції, чії правові системи належать до найбільш досліджуваних в юридичній науці. Причина тому - їх загальносвітова історична значимість і величезний вплив, який вони спрямували на інші країни. У юридичній літературі накопичено значний

матеріал, що стосується в тій чи іншій мірі порівняння судочинства названих країн (а також країн, близьких до них за типом). Так само такий вибір пояснюється тим, що ці країни досить повно представляють дві основні правові системи сучасності – романо-германську (континентальну) (Німеччина, Франція і Україна) і систему загального права (англосаксонського) - Англія і США.

Можна виділити три підходи до типології кримінального судочинства і відповідно три однойменних типу процесу.

1) “Ідеальна” типологія судочинства ґрунтується на наявності або відсутності в ньому спору рівноправних сторін перед незалежним судом. Результатом цього слугує виділення змагального, розшукового та змішаного “ідеальних” типів процесу.

2) Історичний підхід передбачає виявлення закономірностей розвитку судочинства. Якщо в недалекому минулому вважалося, що рабовласницький тип процесу змінюється феодальним, який поступається місцем капіталістичному, то сьогодні використовується класична конструкція дореволюційних вчених. В якості історичних типів судочинства вказуються древній обвинувальний (приватно-позовної), розшуковий та змагальний публічно-позовний процеси.

3) Третю типологію можна назвати “національної”, оскільки її підставою є національні, релігійні та інші соціально-культурні особливості суспільства і держави. Таким чином, “національний” тип кримінального процесу можна умовно визначити як організацію провадження по кримінальній справі, обумовлену соціально-культурними особливостями регіону.

Будь-яка національна правова система складається з трьох основних елементів: норм, практики та ідеології. Залежно від переважаючого значення того чи іншого елемента виділяються три групи систем кримінального процесуального права.

1) Романо-германська правова сім'я (континентальна система) характеризується переважаючим значенням правових норм, які, як правило, закріплені в кодифікованих нормативних актах. До складу даної сім'ї входять більшість країн континентальної Європи, а також країн Південної і Центральної Америки, франкомовної Африки, Близького Сходу, Індонезії, Туреччині, і, з точки зору формального законодавства - Японія, Сінгапур, Таїланд та ін.

2) Сім'я загального права (англосаксонська система або острівна) на перший план висуває юридичну практику. Її представники - Англія, США, більшість країн британської Співдружності Націй, Австралія, Нова Зеландія та ін.

3) Системи традиційного (звичайного) права, що спираються в своїй основі на правову ідеологію. Насамперед, це релігійно-громадські юридичні системи мусульманського, індуського права, а також правові системи країн Далекого Сходу (Китаю і навіть в деякому відношенні Японії, Монголії, Кореї, держав Індокитаю) і країн Чорної Африки і Мадагаскару. До цієї ж групи за ознакою панування ідеології перед нормами і практикою можна віднести заідеологізовані юридичні системи в країнах з авторитарним політичним режимом, у тому числі і соціалістичне право.

В силу своєї поширеності та впливу на інші країни найбільший інтерес представляють перші дві групи. Типовими представниками романо-германської системи є Франція, Німеччина і Україна, а системи загального права - Англія і США.

Тема 2. Основні положення кримінального процесу країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна).

Лекція (3 години)

Поняття кримінального процесу Франції. Завдання і принципи кримінального процесу Франції. Джерела кримінального процесуального права Франції. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі Франції.

Поняття кримінального процесу Німеччини. Завдання і принципи кримінального процесу Німеччини. Джерела кримінального процесуального права Німеччини. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі Німеччини.

Поняття кримінального процесу України. Завдання і принципи кримінального процесу України. Джерела кримінального процесуального права України. Поняття та види заходів забезпечення кримінального провадження (заходи кримінального процесуального примусу) у кримінальному процесі України.

Прецедент, як джерело кримінального процесуального права країн континентальної (романо-германської) системи права (Франції, Німеччини, України).

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

Практичне заняття (2 години)

1. Поняття, завдання і принципи кримінального процесу Франції.
2. Поняття, завдання і принципи кримінального процесу Німеччини.
3. Поняття, завдання і принципи кримінального процесу України.
4. Джерела кримінального процесуального права Франції.
5. Джерела кримінального процесуального права Німеччини
6. Джерела кримінального процесуального права України.
7. Прецедент, як джерело кримінального процесуального права країн континентальної (романо-германської) системи права (Франції, Німеччини і України).

Теми рефератів:

1. Основні напрями розвитку сучасного кримінального процесу Німеччини.
2. Затримання підозрюваного у Франції і Україні.
3. Затримання підозрюваного у Німеччини і Україні.
4. Заходи забезпечення кримінального провадження в Україні: поняття, види.
5. Домашній арешт, як запобіжний захід у Франції, Німеччини і Україні
6. Арешт у кримінальному процесі Франції.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (10 годин)

1. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі Німеччини.
2. Поняття та види заходів примусу (заходів забезпечення кримінального провадження) у кримінальному процесі України.
3. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі Франції.
4. Види мандатів, які видає слідчий суддя у Франції.

Джерела рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція України від 28.06.96 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення: 12.02.2019).
3. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ: с изм. и доп. на 1 января 1993 г. Перевод с немецкого и предисловие Б.А. Филимонова. Москва: Манускрипт, 1994. 204 с.
4. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ (рабочий перевод Германского Фонда международного правового сотрудничества и Организации безопасности и сотрудничества в Европе). URL: [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf). (дата звернення: 12.02.2019).
5. Уголовно-процессуальный кодекс Франции 1958 года: с изменениями и дополнениями на 1 января 1966 года / Под ред. В.И. Каминской; Пер. с фр. С.В. Боботова. Москва: Прогресс, 1967. 323 с.

Спеціальна література

6. Бойльке В. Уголовно-процессуальное право ФРГ: учебник. 6-е изд., с доп. и изм.; пер. с нем. Я.М. Плошкиной; под ред. Л.В. Майоровой. Красноярск: РУМЦ ЮО, 2004. 352 с.
7. Гуценко К.Ф., Головкин Л.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств: учеб. пособие / К. Ф. Гуценко, Л. В. Головкин, Б. А. Филимонов. Изд. 2-е, доп. и испр. Москва: Зерцало-М, 2002. 528 с.
8. Дроздов О.М. Джерела кримінально-процесуального права України: монографія. Харків: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2008. 208 с.
9. Стойко Н.Г. Уголовный процесс западных государств и России: сравнительное теоретико-правовое исследование англо-американской и романо-германской правовых систем. СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство Юридического Факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. 264 с.
10. Основи кримінального процесу Федеративної Республіки Німеччина: навч. посіб. / В.А. Савченко, Я.І. Соловій, В.І. Фелик, В.Д. Юрчишин. Харків: Право, 2017. 372 с.
11. Козаченко В. Особливості застосування арешту за Кримінально-процесуальним кодексом Федеративної Республіки Німеччина. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1, спец. вип.: Проблеми застосування Кримінального процесуального кодексу України. С. 166-171.
12. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія / В.В. Луцик, В.А. Савченко, В.І. Самарін та ін.; за ред. В.В. Луцика та В.І. Самаріна. Харків: Право, 2018. 792 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

1. Франція.

Основа сучасної правової системи Франції була закладена в період Великої французької революції у 18 сторіччі і реформ, які були після неї. Чинне кримінальне процесуальне право несе на собі відпечаток наполеонівського КПК 1808 і являє собою зразок змішаної форми кримінального процесу. Для цієї форми характерні такі фактори, як: наявність самостійної стадії попереднього розслідування; чітке розмежування розслідування і стадії судового розгляду кримінальної справи по суті; на відміну від попереднього розслідування судовий розгляд засновано на принципах гласності, усності, безпосередності та змагальності у веденні процесу.

Центральне місце в характеристиці процесуального права у Франції займають правові норми. Це пояснюється значним впливом римського права на романо-германську правову сім'ю. Основним джерелом кримінального процесуального права є закон. Для Франції характерна наявність значного числа нормативних актів, що регулюють кримінальне судочинство, багато з яких відносяться до "делегованого законодавства" (прийняті урядом і затверджені парламентом). Серед найважливіших нормативних джерел слід зазначити Декларацію прав людини і громадянина 1789 р., Конституцію Франції 1958 р., Кримінально-процесуальний кодекс 1958 зі змінами та доповненнями.

Кримінальний процес Франції складається з *наступних стадій*:

1. *Попереднє розслідування* (попереднє дізнання і попереднє слідство). Розслідування здійснюється офіцерами судової поліції, агентами судової поліції (дізнання) і слідчим суддею - судовим слідчим. Звинувачення в судах підтримується поліцейським комісаром (за злочинами невеликої тяжкості) і прокурором (з тяжких злочинів). Нагляд за законністю при провадженні дізнання і слідства покладено на прокуратуру.

2. *Судовий розгляд*. Кримінальні справи у Франції розглядаються судами загальної юрисдикції, система яких включає в себе Касаційний суд, апеляційні суди, суди присяжних, виправні трибунали, поліцейські трибунали і деякі інші. Захист інтересів осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності, здійснюють адвокати, що складаються в

колегіях при кожному трибуналі або займаються приватною практикою після одержання сертифіката про професійну придатність.

3. *Оскарження вироку* (зокрема, апеляційне та касаційне оскарження, ревізія та опозиція).

4. *Виконавче провадження*.

2. Німеччина.

Основними джерелами кримінального процесуального права Німеччини є Конституція і КПУ (Кримінально-процесуальне укладення) 1877 р., чинний з численними змінами та доповненнями. Серед інших нормативних джерел можна назвати Закон про суддів від 19 квітня 1982 р., Закон про боротьбу з нелегальною торгівлею наркотиками та іншими проявами організованої злочинності 1992 р., Розпорядження про організацію і порядок діяльності прокуратури від 12 березня 1975. Крім законодавства джерелом права в Німеччині вважаються рішення Федерального конституційного суду та інших вищих судових установ. Судова практика як форма вираження права має значення і при застосуванні закону, і особливо в разі виявлення неточностей або прогалин у законодавстві.

У кримінальному процесі отримали відображення такі загальновизнані демократичні правила, як обов'язковість обґрунтування тримання обвинуваченого під вартою; необхідність допиту обвинуваченого на дізнанні, обов'язковість ознайомлення обвинуваченого разом із захисником з матеріалами закінчення розслідування; обмеження строку тримання обвинуваченого під вартою 6 місяцями; розширення прав потерпілих від злочину, а також захисника - на побачення і листування з обвинуваченим, що містяться під вартою. Були внесені доповнення, викликані зростанням тероризму і крайнього лівого екстремізму, в тому числі: виключення захисника і процесу у випадках конспіративних зв'язків його з підзахисним та інших зловживань з метою вчинення злочинів; обмеження допиту підсудного в судовому засіданні - тільки з дозволу головуючого; з метою затримання осіб, підозрюваних у тероризмі, розширені підстави обшуку житлових приміщень; суддям і прокурору, а у невідкладних випадках і поліції представлено право створювати на вулицях та громадських місцях спеціальні контрольні пункти, де громадяни мають надавати документи, що засвідчують особу.

Стадії кримінального процесу Німеччини:

1. *Попереднє розслідування кримінальних справ.* Після порушення кримінальної справи прокурором по більшості кримінальних справ, розслідування здійснює поліція, але під керівництвом прокурора, судовий слідчий (дільничний суддя-дізнавач) приймає у розслідуванні лише епізодичну участь, пов'язану з прийняттям найважливіших рішень у справі та легалізацією доказів. По найбільш важливих і складних справах прокурор самостійно здійснює розслідування, а поліція зобов'язана виконувати його вказівки щодо виконання процесуальних і інших дій. Здійснюване поліцією або прокурором попереднє розслідування не має детально регламентованої процесуальної форми і здійснюється у розшуковому порядку.

2. *Передача справи до суду.*

3. *Судовий розгляд.*

4. *Оскарження рішень у кримінальних справах.*

5. *Виконання судового рішення.*

3. Україна.

До джерел кримінального процесуального законодавства України належать: Конституція України 1996 р.; Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.; закони України (зокрема, Про судоустрій і статус суддів 2016 р., Про прокуратуру 2014 р., Про судову експертизу 1994 р., Про Службу безпеки України 1992 р., Про адвокатуру та адвокатську діяльність 2012 р., Про оперативно-розшукову діяльність 1992 р., Про Національну поліцію 2015р., Про Державне бюро розслідувань 2015 р., Про Національне

антикорупційне бюро України 2014 р. і ін.); міжнародні договори з питань правової допомоги у кримінальних справах, учасником яких є Україна, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стадії кримінального процесу України:

1. *Досудове розслідування* - це перша та обов'язкова стадія кримінального процесу, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі - ЄРДР) і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (п. 5 ст. 3 КПК).

2. *Підготовче провадження* – на цій стадії суддя одноособово за участю прокурора та інших учасників кримінального провадження здійснює процесуальну діяльність спрямовану на перевірку повноти і правильності проведеного досудового розслідування і вирішує питання про можливість розгляду матеріалів кримінального провадження по суті у судовому засіданні.

3. *Судовий розгляд* - центральна стадія кримінального процесу, в якій суд розглядає кримінальну справу по суті, вирішуючи питання про винність (невинуватість) особи та призначення (не призначення) обвинуваченому покарання за вчинене ним кримінальне правопорушення.

4. *Провадження в суді апеляційної інстанції (апеляційне провадження)*.

5. *Виконання судових рішень*.

6. *Провадження в суді касаційної інстанції (касаційне провадження)*.

7. *Провадження за нововиявленими або виключними обставинами*.

Тема 3. Кримінальне переслідування, розслідування та захист у кримінальних провадженнях в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна).

Лекція (3 години)

Функціональна характеристика діяльності прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі Франції. Поліцейські органи Франції і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.

Функціональна характеристика діяльності прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі Німеччини. Поліцейські органи Німеччини і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.

Функціональна характеристика діяльності прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі України. Органи досудового розслідування в Україні.

Інститут адвокатури Франції. Захисник у кримінальному процесі Франції: його права та обов'язки. Поняття безоплатної правової допомоги та випадки її надання у кримінальному провадженні.

Інститут адвокатури Німеччини. Захисник у кримінальному процесі Німеччини: його права та обов'язки. Поняття безоплатної правової допомоги та випадки її надання у кримінальному провадженні.

Інститут адвокатури України. Захисник у кримінальному процесі України: його права та обов'язки. Поняття безоплатної правової допомоги та випадки її надання у кримінальному провадженні.

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

Практичне заняття (2 години)

1. Діяльність прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі Франції.

2. Поліцейські органи Франції і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.
3. Діяльність прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі Німеччини.
4. Поліцейські органи Німеччини і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.
5. Діяльність прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі України.
6. Органи досудового розслідування в Україні.

Теми рефератів:

1. Повноваження прокурора на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні України.
2. Основні виконавчі функції кримінального переслідування у французькому кримінальному судочинстві.
3. Види підозри у німецькому кримінальному процесуальному праві.
4. Загальне та відмінне в діяльності прокурора у кримінальному процесі Франції, Німеччини та України.
5. Поліцейські органи Франції та Німеччини.
6. Інститут адвокатури в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина, Україна).

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (10 годин)

1. Процесуальні способи розслідування (слідчі, розшукові, оперативні та інші процесуальні дії), що використовуються на досудового провадження у кримінальному процесі України.
2. Процесуальні способи розслідування (слідчі, розшукові, оперативні та інші процесуальні дії), що використовуються на досудового провадження у кримінальному процесі Франції.
3. Розшуковий порядок попереднього розслідування в Німеччині.

Джерела рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція України від 28.06.96 р. (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України* 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення: 12.02.2019).
3. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ: с изм. и доп. на 1 января 1993 г. Перевод с немецкого и предисловие Б.А. Филимонова. Москва: Манускрипт, 1994. 204 с.
4. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ (рабочий перевод Германского Фонда международного правового сотрудничества и Организации безопасности и сотрудничества в Европе). URL: [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf). (дата звернення: 12.02.2019).
5. Уголовно-процессуальный кодекс Франции 1958 года: с изменениями и дополнениями на 1 января 1966 года / Под ред. В.И. Каминской; Пер. с фр. С.В. Боботова. Москва: Прогресс, 1967. 323 с.

Спеціальна

6. Основи кримінального процесу Федеративної Республіки Німеччина: навч. посіб. / В.А. Савченко, Я.І. Соловій, В.І. Фелик, В.Д. Юрчишин. Харків: Право, 2017. 372 с.
7. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія / В.В. Луцик, В.А. Савченко, В.І. Самарін та ін.; за ред. В.В. Луцика та В.І. Самаріна. Харків: Право, 2018. 792 с.
8. Хмелевський Д. Порівняльна характеристика повноважень прокурорів в окремих державах Європи, США та в Україні на досудовому розслідуванні. *Вісник прокуратури*. 2013. № 12. С. 179-184.

9. Мельник О. Законодавча регламентація відмови прокурора від державного обвинувачення в Україні та інших країнах СНД. *Вісник прокуратури*. 2012. № 3. С. 67-73.
10. Обрізан Н. Роль захисника в збиранні доказів у кримінальному процесі України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз. *Право України*. 2005. № 7. С. 100-104.
11. Головненков П., Спица Н. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия - Strafprozessordnung (StPO): Научно-практический комментарий и перевод текста закона URL: <https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6039/file/sdrs02.pdf>. (дата звернення: 12.02.2019).
12. Черепій П.М. Система і повноваження органів кримінального судочинства у ФРН і Україні: навч. посіб. Київ: Центр навч. л-ри, 2005. 416 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

1. Франція.

Органи попереднього розслідування. Попереднє слідство у Франції проводять: слідчі судді, слідчі камери, “судді з волі та ув’язнення” (juge des libertes et de la detention). Слідчі судді та “судді з волі та ув’язнення” діють у складі трибуналів великої інстанції. До складу слідчих камер входять три члени апеляційного суду, один з яких виконує функцію голови слідчої камери. Ці камери здійснюють контроль за діяльністю слідчих суддів, нагляд за органами дізнання, займаються питаннями екстрадиції, реабілітації тощо. Спеціалізованими органами попереднього слідства є судді та слідчі судді зі справ неповнолітніх, слідчий суддя і палата з контролю за слідством при військових судах, слідчі комісії при Високій палаті правосуддя та Палаті правосуддя Республіки. Органами дізнання є національна поліція, яка підпорядкована Міністерству внутрішніх справ, і національна жандармерія – підпорядкована Міністерству оборони.

Адвокатура Франції заснована ще ордонансом Філіпа III у 1274р. На неї покладені обов’язки забезпечення права на юридичну допомогу учасникам процесу (затриманому, обвинуваченому, потерпілому, свідкам). Якщо будь-який із цих учасників процесу висунув клопотання про безкоштовну допомогу, то він зобов’язаний надати обґрунтування того, що його щомісячний прибуток не перевищує відповідної грошової суми, розмір якої щорічно визначається спеціальним фінансовим законом.

Існують територіальні колегії адвокатів при трибуналах великої інстанції. Кожна колегія управляється Радою ордена адвокатів, що обирається на 3 роки всіма членами колегії, адвокатами-стажерами, і почесними членами колегії. Загальну координацію діяльності французької адвокатури здійснює Національна рада колегії адвокатів, що обирається представниками всіх територіальних колегій.

2. Німеччина.

Досудове розслідування у формі дізнання (vorbereitende Untersuchung) проводиться прокуратурою і поліцією. Провадження дізнання в повному обсязі відноситься до компетенції прокуратури. Поліція виконує лише окремі доручення прокуратури, а також за власною ініціативою розслідує кримінальні злочини з метою попередження заплутаних справ. У цьому випадку вона зобов’язана негайно передати всі матеріали справи прокурору (§ 163 КПК ФРН).

Основним завданням прокурорського дізнання є встановлення підозри у скоєнні кримінально караного діяння.

За ступенем вірогідності і функціональним призначенням розрізняють три види підозри: проста, достатня, серйозна.

Проста підозра, яка необхідна для початку дізнання, – це мінімальна вірогідність здійснення кримінально караного діяння. На даному етапі розслідування сумнів в тому, що злочин, який мав місце, може бути. Однак, простого припущення про здійснення злочину недостатньо. Дізнання починається як за фактом, так і відносно конкретної особи.

Достатня підозра, як роз'яснює Верховний Суд ФРН, означає: “Наявність фактів, які з аналізу практичного досвіду вказують на можливість засудження обвинуваченого судом на основі беззаперечного доказування. При цьому прокуратура не повинна з'ясовувати питання про здійснення злочину та про вину в повному обсязі, в усіх деталях, а досліджувати тільки достатню підозру в здійсненні злочину та вині, яка вказує на вірогідність засудження обвинуваченого. Для цього повинні бути доказані лише деякі обвинувальні моменти, а виявлення протиріч між показаннями обвинуваченого і отриманими результатами дізнання надається суду”.

Поняття *серйозної підозри* пов'язане з вирішенням питання про застосування такого заходу процесуального примусу, як тримання під вартою. Оскільки цей захід є найбільш радикальним вторгненням у сферу особистої свободи громадян, охоронювану Конституцією, то визначена гарантія законного і обґрунтованого її застосування виступатиме в тому, що підозра повинна бути серйозною. Згідно з § 112 КПК ФРН взяття під варту може бути застосоване, якщо обвинувачений серйозно підозрюється у здійсненні злочину і є підстави для арешту. Серйозна підозра має на увазі тоді, коли на момент розслідування підозра є високою та вказує на те, що обвинувачений здійснив злочин і є вірогідність засудження його судом. Ступінь вірогідності підозри має бути достатньою.

Як тільки прокуратурі стало відомо із заяв громадян або інших джерел (повідомлень поліції, судових органів тощо) про скоєне кримінально каране діяння, вона зобов'язана для вирішення питання про порушення публічного обвинувачення розслідувати обставини справи. Заяви та повідомлення можуть бути залишені без наслідків з правових або фактичних основ, і прокуратура не зобов'язана повідомляти приватним особам причини, з яких відмовлено в проведенні дізнання.

При провадженні дізнання прокурор має право вимагати від відповідних органів різні відомості (про освіту, майновий стан, податки, місце роботи, стан здоров'я обвинуваченого та ін.); допитати свідків, обвинувачених; застосовувати запобіжні заходи.

Адвокатура Німеччини (Rechtsanwaltschaft). Це поняття охоплює як усіх осіб, покликаних в якості адвокатів (Rechtsanwalt) за законами ФРН, так і організацію адвокатів, яка має правові основи і власну компетенцію. Дозвіл на зайняття адвокатською практикою при земельному чи вищому земельному суді надається відповідними земельними судовими управліннями, а при Федеральній судовій палаті – Федеральним міністром юстиції після внесення кандидатури спеціальною виборчою комісією. При інших федеральних судах адвокатури не існує, і тому вільно допускаються акредитовані адвокати.

Захисником у кримінальному судочинстві адвокат може брати участь в будь-якому суді на території Німеччини. Адвокат зобов'язаний виконувати функцію захисника за призначенням суду в справах, у яких підсудний не може вільно скористатися вибором через неплатоспроможність. Адвокат може займатися консультативною практикою. Статус і завдання адвоката врегульовані Федеральним положенням про адвокатів (Bundesrechtsanwaltsordnung) від 1 серпня 1959 р. В Німеччині є близько 55 тисяч адвокатів, акредитованих при земельних або вищих земельних судах. Усі адвокати, які здійснюють адвокатську практику в судовому окрузі Верховного суду землі, входять до палати адвокатів (Rechtsanwaltskammer), а ті, що мають дозвіл на практику у Федеральних судах – складають Палату адвокатів при Федеральній судовій палаті. Усі палати адвокатів Німеччини, що є корпораціями публічного права, об'єднані у Федеральну палату (Bundesrechtsanwaltskammer), яка розміщується поки ще в Бонні.

У кримінальному судочинстві захисником може виступати будь-який адвокат в будь-якому суді на території Німеччини. Викладачі права німецьких університетів також мають право виступати як захисники у кримінальному судочинстві. Свобода й незалежність захисника у кримінальній справі є однією з суттєвих ознак кримінального процесу в правовій державі. Захисник за призначенням виконує свої функції так само, як і захисник за вільним вибором.

3. Україна.

Згідно ст. 38 КПК України 2012 р. органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є:

1) слідчі підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів державного бюро розслідувань; ґ) органів Державної кримінально-виконавчої служби України;

2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою. Усі процесуальні рішення слідчий приймає і протоколи та інші процесуальні документи складає тільки від свого імені незалежно від кількості осіб, які беруть участь у розслідуванні, та їх процесуального статусу. У кримінальному провадженні групою слідчих також діє правило одноособовості розслідування: усі процесуальні документи складає від свого імені той слідчий, який приймав рішення або провадив слідчу дію, а підсумкові документи (повідомлення про підозру, рішення про виділення, об'єднання кримінальних справ, обвинувальний акт тощо) складаються від імені старшого слідчої групи.

Відповідно до статей 215, 298 КПК України досудове розслідування кримінальних проступків здійснюється у формі дізнання згідно із загальними правилами досудового розслідування.

Захисником у кримінальному провадженні є особа, яка здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

Чинний КПК України обмежує коло осіб, які можуть бути захисниками у кримінальному провадженні. Таке право надається лише адвокатам, відомості про яких внесені до Єдиного реєстру адвокатів України та стосовно яких у Єдиному реєстрі адвокатів України не містяться відомості про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю (ст. 6 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність").

Тема 4. Доказування та докази в країнах континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна).

Лекція (2 години)

Особливості доказування у кримінальному процесі Франції. Докази у кримінальному процесі Франції: поняття та види. Способи збирання та отримання доказів сторонами кримінального провадження. Недопустимість та належність доказів.

Особливості доказування у кримінальному процесі Німеччини. Докази у кримінальному процесі Німеччини: поняття та види. Способи збирання та отримання доказів сторонами кримінального провадження. Недопустимість та належність доказів.

Особливості доказування у кримінальному процесі України. Докази у кримінальному процесі України: поняття та види. Способи збирання та отримання доказів сторонами кримінального провадження. Недопустимість та належність доказів.

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

Практичне заняття (не передбачене)

Теми рефератів:

1. Способи збирання та отримання доказів стороною обвинувачення у кримінальному процесі Франції.
2. Способи збирання та отримання доказів стороною захисту у кримінальному процесі Франції.
3. Способи збирання та отримання доказів стороною обвинувачення у кримінальному процесі Німеччини.
4. Способи збирання та отримання доказів стороною захисту у кримінальному процесі Німеччини.
5. Способи збирання та отримання доказів стороною обвинувачення у кримінальному процесі України.
6. Способи збирання та отримання доказів стороною захисту у кримінальному процесі України.
7. Джерела докази у кримінальному процесі Франція, Німеччина та Україна: схожість та відмінності.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (8 годин)

1. Докази у кримінальному процесі Франції: поняття та види.
2. Докази у кримінальному процесі Німеччини: поняття та види.
3. Докази у кримінальному процесі України: поняття та види.
4. Недопустимість та належність доказів у кримінальному процесі Франції.
5. Недопустимість та належність доказів у кримінальному процесі Німеччини.
6. Недопустимість та належність доказів у кримінальному процесі України.

Джерела рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція України від 28.06.96 р. (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України* 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення: 12.02.2019).
3. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ: с изм. и доп. на 1 января 1993 г. Перевод с немецкого и предисловие Б.А. Филимонова. Москва: Манускрипт, 1994. 204 с.
4. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ (рабочий перевод Германского Фонда международного правового сотрудничества и Организации безопасности и сотрудничества в Европе). URL: [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf). (дата звернення: 12.02.2019).
5. Уголовно-процессуальный кодекс Франции 1958 года: с изменениями и дополнениями на 1 января 1966 года / Под ред. В.И. Каминской; Пер. с фр. С.В. Боботова. Москва: Прогресс, 1967. 323 с.

Спеціальна література

6. Жалинский А.Э. Современное немецкое уголовное право. Москва: ТК «Велби», Изд-во «Проспект», 2004. 560 с.
7. Михеенко М.М., Шибико В.П. Уголовно-процессуальное право Великобритании, США и Франции. Київ, 1981. 234 с.
8. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навчальний посібник. 2-е вид. Київ: ЦУЛ, 2010. 352 с.
9. Шумило М.Є. Непрямі докази в кримінальному процесі України: монографія. Харків: СПД ФО Брові О. В., 2012. 206 с.
10. Обрізан Н. Роль захисника в збиранні доказів у кримінальному процесі України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз. *Право України*. 2005. № 7. С. 100-104.
11. Капустіна М.В. Процесуальна регламентація фіксації доказової інформації в Україні та інших державах: порівняльне дослідження. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків, 2009. Вип. 9. С. 108-113.

12. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія / В.В. Луцик, В.А. Савченко, В.І. Самарін та ін.; за ред. В.В. Луцика та В.І. Самаріна. Харків: Право, 2018. 792 с.

Тема 5. Кримінальне правосуддя: функціональна характеристика діяльності суду в кримінальному процесі країн континентальної (романо-германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна).

Лекція (2 години)

Судові органи Франції. Кримінальне провадження у судах першої інстанції Франції. Перегляд судових рішень у Франції: поняття та форми.

Судові органи Німеччини. Кримінальне провадження у судах першої інстанції Німеччини. Перегляд судових рішень у Німеччині: поняття та форми.

Судові органи України. Кримінальне провадження у судах першої інстанції України. Перегляд судових рішень в Україні: поняття та форми.

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

Практичне заняття (2 години)

1. Перша ланка судових органів у Франції (виправні та поліцейські трибунали, суди асизів).
2. Апеляційні суди, як друга інстанція, у кримінальному судочинстві Франції.
3. Кримінальне провадження у судах першої інстанції Німеччини.
4. Перегляд судових рішень в Німеччині: поняття та форми, процесуальний порядок.

Теми рефератів:

1. Повноваження обвинувальної камери у кримінальному судочинстві Франції.
2. Склад та повноваження дільничних судів у Німеччині.
3. Кримінальні палати судів землі у Німеччині.
4. Суд присяжних в Україні.
5. Суд присяжних (суд асизів) у Франції.
6. Суд присяжних (суд шефенів) у Німеччині.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (10 годин)

1. Судові органи Франції.
2. Чотири ланки судової системи Німеччини.
3. Судові органи України.
4. Кримінальне провадження у судах першої інстанції Франції.
5. Кримінальне провадження у судах першої інстанції Німеччини.
6. Кримінальне провадження у судах першої інстанції України.
7. Перегляд судових рішень у Франції.
8. Перегляд судових рішень в Німеччині.
9. Перегляд судових рішень в Україні.

Джерела рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція України від 28.06.96 р. (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України* 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення: 12.02.2019).
3. Уголовно-процесуальний кодекс ФРГ: с изм. и доп. на 1 января 1993 г. Перевод с немецкого и предисловие Б.А. Филимонова. Москва: Манускрипт, 1994. 204 с.

4. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ (рабочий перевод Германского Фонда международного правового сотрудничества и Организации безопасности и сотрудничества в Европе). URL: [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf). (дата звернення: 12.02.2019).
5. Уголовно-процессуальный кодекс Франции 1958 года: с изменениями и дополнениями на 1 января 1966 года / Под ред. В.И. Каминской; Пер. с фр. С.В. Боботова. Москва: Прогресс, 1967. 323 с.

Спеціальна література

6. Боботов С.В. Правосудие во Франции: учеб. пособие. Москва: Изд-во «ЕАВ», 1994. 197 с.
7. Гуценко К.Ф., Головкин Л.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств; под ред. К.Ф. Гуценко. Москва: Зерцало, 2002. 480 с.
8. Головинков П., Спица Н. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия - Strafprozessordnung (StPO): Научно-практический комментарий и перевод текста закона URL: <https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6039/file/sdrs02.pdf>. (дата звернення: 12.02.2019).
9. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія / В.В. Луцик, В.А. Савченко, В.І. Самарін та ін.; за ред. В.В. Луцика та В.І. Самаріна. Харків: Право, 2018. 792 с.
10. Стойко Н.Г. Уголовный процесс западных государств и России: сравнительное теоретико-правовое исследование англо-американской и романо-германской правовых систем. СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство Юридического Факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. 264 с.
11. Большаков С.В. Порівняльний аналіз апеляційного оскарження рішень судді у досудовому провадженні за законодавством зарубіжних країн. *Международные стандарты прав человека и проблемы их реализации в уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве стран СНГ*: материалы междунар. науч.-практ. конф. 28–29 мая 2010 г.: в 2 кн. Харьков, 2011. Кн. 1. С. 24-34.
12. Притченко Р.С. Участь народних засідателів у здійсненні правосуддя: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Порівняльно-правові дослідження*. 2011. № 1. С. 253-257.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

1. Франція.

Судова система Франції складається із загальних, спеціальних і спеціалізованих судів. Першою ланкою загальних судів є трибунали малої і великої інстанції, які розглядають основну масу судових справ. Вони мають у своєму складі цивільні та кримінальні структурні підрозділи. Кримінальний підрозділ суду малої інстанції називається *поліцейським трибуналом*. Судді такого трибуналу призначаються на 3- річний строк зі складу суддів великої інстанції. Справи, як правило, розглядаються суддею одноособово. Нараховується близько 470 таких судів.

Трибунали великої інстанції розглядають усі справи, крім тих, які спеціально віднесені до компетенції інших судів. Такі трибунали існують у кожному департаменті, а у великих департаментах їх створюється кілька. По одному трибуналу великої інстанції мають 32 департаменти із 96. Всього ж у Франції 181 такий трибунал. Вони розглядають щорічно 350 тис. цивільних справ і близько 450 тис. кримінальних. З розгляду кримінальних справ суди великої інстанції називаються *виправними трибуналами* і діють як виправна палата.

Суд асизів (суд присяжних) розглядає справи щодо вчинення злочинів. Обов'язкова умова розгляду справи цим судом - особлива форма віддання до суду. Віддання до суду проводиться трьома судьями, які створюють обвинувальну палату, їм належить право проводити перекваліфікацію злочину в проступок, і тоді справа розглядається не судом

асизів, а виправним трибуналом. Суд асизів складається з 3 професійних суддів, а також 10 засідателів, які складають журі. Засідателі призначаються із громадян, які проживають у даному департаменті, досягли 23 років, вміють читати та писати французькою мовою, користуються політичними, громадянськими і сімейними правами та не страждають психічними і розумовими розладами. Професійні судді та засідателі створюють єдину колегію, яка вирішує всі фактичні та правові питання. Судді та засідателі радяться і приймають рішення в нарадчій кімнаті. Голосування таємне. Рішення приймається більшістю, не менше ніж у 8 голосів. Вирок не мотивується, є остаточним і оскарженню не підлягає. Суд асизів не є постійно діючим органом. Він збирається в разі потреби на сесії різної тривалості. Як правило, один раз у 3 місяці в кожному департаменті та розглядають невелику кількість справ.

Система судів для неповнолітніх.

Вона включає: суддю в справах неповнолітніх, трибунал у справах неповнолітніх, суд асизів у справах неповнолітніх. У кожному суді великої інстанції створюються трибунали у справах неповнолітніх, у складі яких беруть участь один або кілька суддів у справах неповнолітніх, які призначаються строком на три роки Головою Трибуналу великої інстанції за поданням Генерального Прокурора. У кожному апеляційному суді є радник з проблем охорони неповнолітніх.

Суддя в справах неповнолітніх сам вирішує, чи може він розглядати справу по суті, чи має відправити справу до трибуналу для неповнолітніх. При цьому критерієм слугує не тяжкість протиправного діяння, а захід, який може бути вжитий стосовно правопорушника.

Трибунал у справах неповнолітніх складається із 3 осіб – голови (як правило ним є суддя у справах неповнолітніх) і 2 асесорів, які відбираються із громадян, які проявили зацікавленість і компетентність у питаннях виховання дітей. Асесори призначаються на 4-річний строк Міністром юстиції. Особливістю розгляду справи в цих судах є обов'язкове заслуховування показань родичів неповнолітнього правопорушника. Обмежена гласність судового засідання – на засідання запрошуються свідки, близькі родичі, захисник. Гласність розгляду справи з використанням засобів масової інформації заборонена. Всі вироки стосовно неповнолітніх підлягають негайному виконанню, не зважаючи на процедуру оскарження.

Суд асизів у справах неповнолітніх. Розглядає справи щодо злочинів, вчинених неповнолітніми від 16 до 18 років. Його головою є член апеляційного суду, а 2 асесори обираються зі складу суддів у справах неповнолітніх за місцем знаходження апеляційного суду. Гласність судового розгляду в цьому суді також обмежена.

Створення окремої системи судів для неповнолітніх сприяло тому, що збільшилася увага до використання засобів виховного характеру стосовно неповнолітніх правопорушників.

Апеляційні суди.

У Франції сьогодні їх налічує майже 35 апеляційних судів. До складу цього суду входять - перший голова, голови палат і члени. Число палат і склад апеляційних судів встановлюється Державною радою. Судді можуть брати участь у роботі різних палат. При кожному апеляційному суді - генеральний прокурор з підлеглими йому прокурорами. В судовому засіданні беруть участь 3-5 суддів. Апеляційний суд виступає як суд другої інстанції відносно всіх трибуналів, які знаходяться в його судовому окрузі.

Касаційний суд - це Верховний Суд країни. До його складу входять - перший голова, 6 голів палат, судді. В Касаційному суді діє 5 палат з цивільних справ і одна - з кримінальних. Якщо за розгляду справи виникає питання, що відноситься до компетенції кількох палат, то справа передається на розгляд змішаної палати. Якщо справа містить питання принципового характеру, то його вирішує Пленум Касаційного суду. Висновок щодо питання принципового характеру робить перший голова суду чи відповідна палата цього суду. На розгляд пленуму обов'язково передаються справи і у разі, якщо цього вимагає Генеральний прокурор.

У судовій системі Франції між Касаційним судом і Державною радою (вищою ланкою адміністративної юстиції) знаходиться *Трибунал з конфліктів*. Наявність такого органу пов'язана з присутністю двох паралельних юрисдикційних систем - загальної та адміністративної. До завдань трибуналу входить розгляд конфліктів - компетенції та рішення. У першому випадку вирішується питання підсудності справи, а в другому, коли кожна із юрисдикцій по-своєму вирішила справу і ці рішення протирічать одне одному.

Висока палата правосуддя. Її створення передбачено Конституцією Франції. Це, за своєю сутністю, не судовий, а парламентський орган, покликаний діяти у випадках притягнення до юридичної відповідальності Президента Франції.

Палата правосуддя Республіки. Заснована у 1993р. Для розгляду справ щодо кримінальної відповідальності членів Уряду за посадові злочини.

2. Німеччина.

У Федеративній республіці Німеччини **існують** суди федерації і земель. Переважну більшість справ розглядають суди земель. Завдання федеральних судів полягає у забезпеченні єдності судової практики. Юрисдикція у Німеччині поділяється на п'ять самостійних галузей: ординарну (загальну), адміністративну, фінансову, трудову, соціальну. Кожну з цих галузей очолює вищий суд.

Суди ординарної (загальної) юрисдикції компетентні у всіх кримінальних справах, спорах в галузі цивільного і торгівельного права, непозовного судочинства (справи про опікунство, спадщину, реєстрацію в поземельній книзі).

Розподіл компетенції з кримінальних справ судами ординарної юрисдикції складний., зокрема у якості судів першої інстанції в залежності від віку підсудного і суспільної небезпеки діяння можуть виступати 8 судів різного складу – від одноособового судді до палат, які засідають у складі трьох професійних суддів і двох засідателів. Вибір суду в багатьох випадках залежить від прокуратури.

Одноособово суддя розглядає справи про злочини, покарання за які не може перевищувати одного року позбавлення волі. Справи про злочини, за які покарання може бути призначено до 3 років позбавлення волі, розглядається колегією із професійного судді і двох засідателів. Загальне правило формування кримінального суду – чим складніша справа, тим більший склад суду і тим більше в ньому професійних суддів. У вищій судовій інстанції – федеральній судовій палаті – справи вирішують 5 професійних суддів без засідателів.

В особливе провадження виділені справи про злочини неповнолітніх. Ними займаються *особливі відділення дільничних і земельних судів*. Особи, які здійснили правопорушення, поділяються на дві вікові групи: від 14 до 18 років та від 18 до 21 року. Судді повинні мати досвід спілкування з молоддю; якщо суд діє з участю двох засідателів, то в якості одного з них повинна виступати жінка; одноособово суддя може приймати рішення лише про заходи виховного характеру.

Відносно *вищих земельних судів* слід відмітити, що вони не є елементом федеральної структури; вищий земельний суд не є верховним судом певної землі. В деяких землях діє декілька вищих земельних судів, наприклад, у Баварії їх 4. Всього в ФРН таких судів більше 20. В галузі цивільних справ ці суди виступають як апеляційна інстанція; в галузі кримінальної юрисдикції вони розглядають деякі найбільш складні і значні справи по першій інстанції.

Федеральна судова палата як вищий судовий орган країни покликана забезпечити єдність судової практики, хоча її рішення формально і не мають сили прецеденту. У середньому щорічно Федеральна судова палата в порядку ревізії розглядає 2–2,5 тис. цивільних і близько 3,5 тис. кримінальних справ.

Перевірка змістового модуля 1 “Порівняльне кримінальне процесуальне право: поняття і значення. Кримінальне процесуальне право країн континентальної (романо-

германської) системи права (Франція, Німеччина і Україна)” (Теми 1-5) у формі тестування.

МОДУЛЬ 2

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 “КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО КРАЇН ЗАГАЛЬНОЇ (АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ) СИСТЕМИ ПРАВА (АНГЛІЯ І США)” (ТЕМИ 6-9)

Тема 6. Основні положення кримінального процесу країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США).

Лекція (2 години)

Поняття кримінального процесу Англії. Завдання і принципи кримінального процесу Англії. Прецедент, як основне джерело кримінального процесу. Статутне право і його роль як джерела кримінального процесуального права Англії.

Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі Англії.

Поняття кримінального процесу США. Завдання і принципи кримінального процесу США. Прецедент, як основне джерело кримінального процесу. Статутне право і його роль як джерела кримінального процесуального права США.

Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі США.

І. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

Практичне заняття (1 година):

1. Поняття, завдання і принципи кримінального процесу Англії.
2. Поняття, завдання і принципи кримінального процесу США.
3. Джерела кримінального процесуального права країн загальної (англосаксонської) системи права (Англії і США).
4. Прецедент, як джерело кримінального процесуального права країн загальної (англосаксонської) системи права (Англії і США).
5. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі країн загальної (англосаксонської) системи права (Англії і США).

Теми рефератів:

1. Основні напрями розвитку кримінального процесу Англії
2. Домашній арешт, як запобіжний захід у кримінальному процесі США.
3. Взяття під варту у кримінальному процесі країн загальної (англосаксонської) системи права (Англії і США).

ІІ. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (10 годин)

1. Джерела кримінального процесуального права Англії.
2. Джерела кримінального процесуального права США.
3. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі Англії.
4. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі США.
5. Стадії кримінального процесу Англії.
6. Стадії кримінального процесу США.

Джерела рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція Соединённых Штатов Америки, принята 17 сентября 1787 года.
URL: <http://studentforever2007.narod.ru/constusa.html>. (дата звернення: 12.02.19).

2. Федеральные Правила о доказательствах для судов и магистратов США 1995г. (с поправками по состоянию на 9 июля 1995 г.). URL: http://www.juristlib.ru/book_10257.html. (дата звернення: 12.02.19).

3. Примерный Уголовный кодекс США. URL: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1250258&subID=100114498,100114499,100114509#text>. (дата звернення: 12.02.19).

Спеціальна література

4. Бернам У. Правовая система США. Вып. 3-й. Москва: Новая Юстиция, 2006. 1216 с.

5. Гуценко К.Ф., Головки Л.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств / под ред. К.Ф. Гуценко. Москва: Зерцало, 2002. 480 с.

6. Махов В.Н., Пешков М.А. Уголовный процесс США (досудебные стадии): учебное пособие. Москва: ЗАО «Бизнес-школа - Интел-Синтез», 1998. 208 с.

7. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навч. посібник. 2-е вид. Київ: ЦУЛ, 2010. 352 с.

8. Попов К. Применение мер пресечения судом по законодательству Королевства Великобритании и Северной Ирландии. *Российская юстиция*. 2005. № 1/2. С. 92-95.

9. Рогальська В.В. Регламентация та реалізація принципу змагальності у досудовому провадженні (порівняльний аналіз законодавства України, держав-учасниць СНД та держав-членів Ради Європи). *Вісник Харківського Національного університету внутрішніх*. 2010. № 4, ч. 1. С. 60-69.

10. Стойко Н.Г. Уголовный процесс западных государств и России: сравнительное теоретико-правовое исследование англо-американской и романо-германской правовых систем. СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство Юридического Факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. 264 с.

11. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія / В.В. Луцик, В.А. Савченко, В.І. Самарін та ін.; за ред. В.В. Луцика та В.І. Самаріна. Харків: Право, 2018. 792 с.

12. Михайленко О., Уманський О. Державна (королівська) служба кримінального переслідування у Великобританії. *Право України*. 1999. № 4. С. 121-122.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

1. Англія.

Кримінально-процесуальне право англосаксонської системи складається із загального права і права справедливості. Загальне право в Англії було створено Вестмінстерськими судьями, а право справедливості склалося з рішень суду канцлера, які виправляли недоліки загального права. Ось чому право даних країн і по походженню, і за структурою називають прецедентним. Основною формою (джерелом) кримінально-процесуального права є судова практика. Рішення, винесені судом, обов'язкові для нього самого і для нижчих судів по аналогічній справі. У цьому полягає правило прецеденту.

Найважливішими нормативними джерелами англійського кримінально-процесуального права є Велика хартія вільностей 1215 р. і Білль про права 1689 р. Зауважимо, що з 1832 р. роль закону в Англії стала зростати. Так, були прийняті такі нормативно-правові акти, серед яких, Закон про суди 1971 р., Закон про магістратські суди 1980 р., Закон про Верховний суд 1981 р., Закон про поліцію і докази у кримінальних справах 1984 р., Закон про державних обвинувачів 1985 р., Закон про суди і правове

обслуговування 1990 р., Закон про кримінальне правосуддя і публічний порядок 1994 р. і Закон про кримінальний процес і розслідування.

Стадії кримінального процесу Англії:

1. *Досудове провадження.* Порушення кримінального переслідування – це право потерпілої від злочину фізичної або юридичної особи, за своїм вибором, самостійно здійснювати попереднє розслідування, або за допомогою компетентних органів (приватного детектива, поліції, Державної (королівської) служби кримінального переслідування або Дирекції публічних обвинувачень (як структурного підрозділу цієї служби)). У справах же про злочини, що представляють значну суспільну небезпеку, кримінальне переслідування приймає на себе спеціальний державний орган - департамент Дирекції публічних обвинувачень.

2. *Попереднє судове провадження.* Залежно від характеру вчиненого злочину кримінальне судочинство може здійснюватися за обвинувальним актом (це злочини, що розглядаються судом за участю присяжних засідателів), за сумарним провадженням (це злочини, що розглядаються магістратським судом без участі присяжних) і по “змішаному” провадженні (це злочини, що розглядаються як сумарно, так і на підставі обвинувального акта).

3. *Судовий розгляд кримінальної справи:*

- По обвинувальному акту (процесуальний документ, що висуває звинувачення), проект якого розглядає і затверджує одноосібно суддя;

- По сумарному провадженню - це спрощена процедура. Слухання таких справ здійснюється магістерськими судами, що діють у складі 2-7 суддів, або суддею магістрату одноосібно. Магістерський суд розглядає заяви з кримінальних справ про вчинення обвинуваченням не більше одного злочину. Відмінною особливістю такого процесу є можливість заочного розгляду кримінальних справ.

4. *Оскарження судових рішень у кримінальних справах.* Англійський кримінальний процес не знає чіткої і єдиної системи перевірки законності та обґрунтованості вироків судів з кримінальних справ. Це пояснюється відмінностями в процедурі оскарження вироків, винесених у порядку провадження з обвинувальним актом і в порядку сумарного провадження, а також поділом підстав апеляційного оскарження на фактичні і правові.

2. США.

Історія американської правової системи починається з проголошення в 1776 р. незалежності північноамериканських колоній Англії і створення в 1781 р. конфедерації 13 молодих держав, яка отримала згодом назву: Сполучені Штати Америки.

За своєю формою кримінальний процес США є обвинувальним, або змагальним, як і в Англії, але на відміну від неї в США кримінально-процесуальне право частково кодифіковано, оскільки розроблені та прийняті - Конституція США і конституції штатів, у окремих штатах (наприклад, Іллінойс, Каліфорнія, Нью-Йорк та ін.) діють навіть кримінально-процесуальні кодекси, крім того в наявності Федеральні Правила про докази для суду та магістратів США 1995 р.

У тексті Конституції США зафіксовано ряд положень, безпосередньо пов'язаних із визначенням порядку провадження в кримінальних справах у федеральних органах юстиції, основні принципи розмежування компетенції судів штатів і федерації, умови проведення арештів та обшуків, право на суд присяжних, принцип заборони двічі притягувати до

кримінальної відповідальності за одне й те саме діяння, заборона спонукань до дачі показань проти самого себе, право обвинуваченого знати в чому він обвинувачується, та ін.

Необхідно підкреслити, що у США кримінальне й кримінально-процесуальне право федерації і штатів – автономні системи, вони не доповнюють одне одного, а існують паралельно.

Крім законів, а також виданих федеральними виконавчими органами підзаконних актів (наказів Президента, інструкцій і наказів Департаменту юстиції, Міністерства оборони та ін.), кримінально-процесуальне право США включає в себе й інші нормативні акти, які видаються самими судами.

Тобто основним джерелом кримінально-процесуального права в США є судові прецеденти (рішення Верховного Суду США і вищих судових інстанцій штатів в окремих кримінальних справах). Як і в Англії, численність і різноманітність джерел кримінально-процесуального права в США зумовлюють його заплутаність, складність і тим самим підвищують роль адвоката у кримінальному процесі США, без якого і потерпілий і обвинувачений безпорадні.

В американському кримінальному процесі у зв'язку з тим, що на обвинувачення не покладено обов'язок всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин справи, захисту доводиться проводити власне розслідування з метою збирання доказів, які виправдовують обвинуваченого або пом'якшують його вину.

Рішенням Верховного Суду США і законом встановлено, що малозабезпеченим обвинуваченим суд має призначати захисника з числа адвокатів, які працюють у відомствах “публічних захисників” або в конторах з надання юридичної допомоги населенню, які фінансуються державним бюджетом.

Стадії кримінального процесу США:

1. *Попереднє розслідування.* Відповідно до діючих норм права і існуючих правових звичаїв, попереднє розслідування кримінальних справ в США здійснюють багато органів влади й посадових осіб. Найважливішими серед них є поліція і аторнетура. Поліцейські органи здійснюють попереднє розслідування по переважній більшості кримінальних справ у країні. Сучасна американська поліцейська система є однією з найбільш децентралізованих в світі. Її організація відрізняється високим ступенем складності. Досить зазначити, що в США діють близько 40 000 поліцейських формувань.

2. *Попереднє провадження в суді.* Американський кримінальний процес, так само як і англійський, знає два процесуальних порядки провадження у справі: судочинство по обвинувальному акту або інформації і сумарне провадження. Розмежування між цими двома процесуальними формами, як і в англійському кримінальному процесі, залежить від ступеня небезпеки конкретних видів злочинів. На стадії попереднього провадження в суді справа розглядається, як правило, суддею одноособово. Обвинувач і захисник послідовно пред'являють зібрані докази і приводять відповідні аргументи. На їх основі суддя вирішує питання про притягнення до кримінальної відповідальності, обранні, зміну або санкціонуванні запобіжного заходу і інші питання (зокрема, про звільнення під заставу).

3. *Віддання до суду.* У кримінальному процесі США діють два порядки засудження обвинуваченого: за рішенням аторнея і за рішенням великого журі.

У першому випадку віддання до суду здійснюється на основі так званої інформації. Цей процесуальний документ складається і стверджується аторнеєм, після чого обвинувачений вважається відданим до суду.

Другий порядок засудження більш складний. Він передбачає формування великого журі для розгляду складеного аторнеєм обвинувального акту. Засідання великого журі проходять в умовах відсутності гласності, при закритих дверях.

4. *Судовий розгляд кримінальної справи по суті.* Процедура судового розгляду складається з ряду послідовних процесуальних дій, до яких відносяться: оголошення підсудному змісту обвинувального акта або інформації; з'ясування ставлення підсудного до обвинувачення; формування журі присяжних засідателів; судове слідство; дебати сторін; винесення вердикту присяжними засідателями; визначення міри покарання і постановлення вироку.

При чому, визнання підсудним своєї вини спрощує всю подальшу судову процедуру. В цьому випадку судове слідство не проводиться, інші докази не досліджуються і суддя одноосібно ухвалює вирок.

5. *Апеляційне провадження.* Американське кримінально-процесуальне законодавство встановлює значні обмеження права апеляційного оскарження. Так, підставою для заяви апеляційної скарги може служити, за загальним правилом, лише питання права; оскаржити вирок може лише той засуджений, який не визнав свою вину в суді першої інстанції.

Тільки “суттєва помилка” може спричинити скасування обвинувального вироку. До числа істотних помилок судова практика зазвичай відносить порушення процедури формування великого журі та затвердження обвинувального акту, недотримання встановлених правил відбору присяжних і порушення основних умов, в яких має відбуватися рішення питання про винність, неправильне прийняття або виключення судом будь-яких фактів як докази у справі, тощо – тобто помилки, які можуть тлумачитися як такі, що порушують основні процесуальні права підсудного.

Тема 7. Кримінальне переслідування, розслідування та захист у кримінальних провадженнях в країнах загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США).

Лекція (2 години)

Функціональна характеристика діяльності прокурора (аторнея) у кримінальному процесі Англії. Поліцейські органи Англії і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.

Функціональна характеристика діяльності прокурора (аторнея) у кримінальному процесі США. Поліцейські органи США і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.

Інститут адвокатури Англії. Захисник у кримінальному процесі Англії: його права та обов'язки. Поняття безоплатної правової допомоги та випадки її надання у кримінальному провадженні.

Інститут адвокатури США. Захисник у кримінальному процесі США: його права та обов'язки. Поняття безоплатної правової допомоги та випадки її надання у кримінальному провадженні.

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

Практичне заняття (2 години)

1. Функціональна характеристика діяльності прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі Англії.

2. Функціональна характеристика діяльності прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі США.

3. Поліцейські органи Англії і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.

4. Поліцейські органи США і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.

5. Інститут адвокатури Англії.

6. Інститут адвокатури США.

Теми рефератів:

1. Аторнейська служба у США: засади її побудови та повноваження.

2. Повноваження національної поліції у Англії.

3. Федеральна поліція, поліція штатів, та місцева поліція в США.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (12 годин)

1. Корпорація захисників в Англії (баристери і соліситори).
2. Адвокати, що працюють у юридичних консультаціях (агентствах захисників) у США.
3. Приватні (платні) адвокати (баристери) у США.
4. Захисник у кримінальному процесі США: його права та обов'язки.
5. Захисник у кримінальному процесі Англії: його права та обов'язки.

Джерела рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція Соединённых Штатов Америки, принята 17 сентября 1787 года. URL: <http://studentforever2007.narod.ru/constusa.html>. (дата звернення: 12.02.19).
2. Федеральные Правила о доказательствах для судов и магистратов США 1995г. (с поправками по состоянию на 9 июля 1995 г.). URL: http://www.juristlib.ru/book_10257.html. (дата звернення: 12.02.19).
3. Примерный Уголовный кодекс США. URL: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1250258&subID=100114498,100114499,100114509#text>. (дата звернення: 12.02.19).

Спеціальна література

1. Бернам У. Правовая система США. Вып. 3-й. Москва: Новая Юстиция, 2006. 1216 с.
2. Грицаєнко Л.Р. Інститут підтримання обвинувачення в Україні та в зарубіжних країнах. *Вісник прокуратури*. 2009. № 8. С. 111-121.
3. Гуценко К.Ф., Головкин Л.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств / под ред. К. Ф. Гуценко. Москва: Зерцало, 2002. 480 с.
4. Махов В.Н., Пешков М.А. Уголовный процесс США (досудебные стадии): учебное пособие. Москва: ЗАО «Бизнес-школа - Интел-Синтез», 1998. 208 с.
5. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навч. посібник. 2-е вид. Київ: ЦУЛ, 2010. 352 с.
6. Молдован В.В., Молдован А.В. Порівняльне кримінально-процесуальне право: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навчальн. посібн. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 400 с.
7. Попович. О.В. Деякі аспекти процесуального керівництва під час досудового розслідування в кримінальному процесі Англії. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3 (47). С. 508-512. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Unzap_2013_3_71.pdf. (дата звернення: 12.02.19).
8. Стойко Н.Г. Уголовный процесс западных государств и России: сравнительное теоретико-правовое исследование англо-американской и романо-германской правовых систем. СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство Юридического Факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. 264 с.
9. Федорчук Н.Б., Нор В.Т. Захист прав потерпілих від злочину в англо-американській правовій системі та кримінальному судочинстві України: монографія. Київ: Правова єдність, 2009. 192 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

1. Англія.

Генеральний аторней (Attorney General) – королівський юрист, юридичний радник Уряду і Королеви. Така посадова особа діє з XV ст. Призначається безпосередньо Королевою. Здійснює загальне керівництво Королівською службою переслідування, приймає рішення про доцільність переслідування конкретних осіб, підтримує обвинувачення в судах у справах про нанесення шкоди Королеві, Уряду або його членам.

Державна (королівська) служба переслідування (Crown Prosecution Service) почала свою діяльність з 1986 р. та являє собою систему спеціалізованих державних органів виконавчої влади, до якої входять:

а) місцеві підрозділи, які здійснюють основну роботу з організації та здійснення кримінального переслідування;

б) середня ланка, яка здійснює переслідування у справах про злочини підвищеної небезпеки і складності, а також координує діяльність місцевих підрозділів;

в) Дирекція публічних переслідувань (обвинувачень). Директора публічних переслідувань призначає Генеральний аторней, він же і керує діяльністю служби переслідування.

Функції та повноваження служби переслідування полягають в наступному:

- доручення поліції початку провадження кримінальних справ;
- нагляд за дотриманням законності розслідування органами поліції;
- здійснення кримінального переслідування в судах та інструктаж адвокатів, яким ця служба доручає провадження конкретних кримінальних справ і які виступають як переслідувачі в судах;
- взаємодія з іншими правоохоронними органами.

З кожної кримінальної справи, яка надходить з поліції, королівський переслідувач має відповісти на 2 питання:

1) чи зібрані достатні докази для здійснення кримінального переслідування певної особи в суді;

2) чи буде відповідати публічним інтересам таке переслідування.

Поліція (Police). Заснована ще в 1663 р. На даний час нараховується понад 40 регіональних поліцейських служб, більшість із яких очолюють старші констеблі. Найбільшою є Лондонська столична поліція, штаб-квартира якої має назву Скотленд Ярдом.

Ядро поліції – констеблі. Вони проводять основну роботу з виявлення, попередження та розслідування злочинів. Деякі із поліцейських займаються детективною діяльністю на постійній основі у складі підрозділів. Детективи в контакті з криміналістами (працівниками науково-технічних підрозділів) займаються розслідуванням найбільш складних справ.

Розслідуванням кримінальних справ займаються також й інші органи: Податкова служба; Інспекція охорони здоров'я і санітарної безпеки; Департамент соціального забезпечення; Митна служба; Інспекція з питань заробітної плати тощо.

Адвокатура. Адвокатами вважаються представники юридичної професії, які входять до корпорації баристерів та солісіторів. З'явилися вони ще в кінці XIII ст. Різниця між ними полягає в тому, що баристери вважаються юристами вищого ґатунку, завжди мають справу з судами, а солісітори ведуть підготовчу роботу з клієнтами, можуть виступати лише в судах нижчого рівня. Законом про суди та правове обслуговування 1990 р. статус солісіторів наближений до статусу баристерів. За певних умов перші (солісітори) можуть виступати і в судах більш високого рівня (судах корони, високих судах), можуть призначатись на посади суддів.

Слід відмітити, що англійські адвокати можуть виступати і як обвинувачі за дорученням не лише приватних осіб, а й державних органів, здійснювати функцію переслідування осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності. Вони можуть вести паралельне розслідування кримінальної справи.

Останнім часом отримало значний розвиток законодавство, яке регламентує надання юридичної допомоги малозабезпеченим і незабезпеченим громадянам. Так, Законом "Про забезпечення доступу до правосуддя" від 27.07.1999 р. розроблений чіткий і реальний механізм надання безкоштовної юридичної допомоги із державного бюджету та інших фінансових джерел.

2. США.

Прокуратура. В нашій юридичній літературі ця правоохоронна установа називається по-різному: аторнетура; аторнейська служба; прокуратура. З точки зору українських дослідників і нашої правової доктрини аторнея можна прирівняти до прокурора.

Аторней – офіційна особа, яка представляє певні юридичні інтереси, перебуває на державній службі і виконує функції:

- контролю за законністю діяльності поліції при розслідуванні злочинів;
- здійснення кримінального переслідування в суді осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності;
- захисту майнових та інших інтересів особи та держави тощо.

Генерал-аторней – головний юридичний радник Президента США. Ця посада з'явилася у 1789 р. з прийняттям Закону про судоустрій. З часом функції Генерал-аторнея розширилися. Він став керівником служб, на які покладалася підготовка і ведення цивільних та кримінальних справ у судах, керівництво федеральними тюрмами. У 1870 р. ці служби були об'єднані в установу, яка дістала назву Департамент юстиції.

В США існують наступні рівні органів прокуратури:

Федеральна прокуратура. До її складу входить Департамент юстиції США, очолюваної Генерал-аторнеєм. В апараті цього департаменту є підрозділи, які організують роботу федеральної прокуратури; безпосередньо виконують прокурорські функції; аналізують і узагальнюють діяльність федеральних прокурорських служб; здійснюють координацію діяльності всіх федеральних правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю.

Основу місцевої федеральної прокуратури складають *окружні прокурори*. Вони забезпечують своєчасне переслідування осіб, які караються за федеральними законами або здійснені на територіях, на які розповсюджується юрисдикція федеральних властей (національні парки та заповідники, території, які знаходяться за межами США, військові об'єкти тощо).

Прокуратура штатів. У кожному з них є свій генерал-аторней, якому в більшості випадків підпорядковані згадані вже служби. У сфері кримінального судочинства прокуратура наділена широкими правами з переслідування осіб, які скоїли злочин.

Місцева прокуратура. Вона працює під контролем і керівництвом органів місцевого самоуправління. Проводить боротьбу зі злочинами, які переслідуються за законами штатів. До складу цих прокуратур у деяких штатах входять слідчі, що збирають і оформлюють матеріали обвинувальної справи, які використовуються прокурорами при здійсненні кримінального переслідування в суді.

Особливістю прокуратури є те, що прокурори цих рівнів автономні, їх не об'єднує жорстка субординація. Генерал-Аторней США призначається Президентом країни за згодою Сенату строком на чотири роки. На той же строк і в такому ж порядку призначаються окружні прокурори. У штатах прокурорів обирають законодавчі збори або ж вони обираються населенням штату. Місцеві прокурори, як правило, обираються населенням, але можливе їх призначення органами місцевого самоуправління. Для координації роботи між прокуратурами всіх рівнів у США діє Національна асоціація генеральних аторнейів. Вона регулярно проводить наради, симпозиуми, на яких обмінюються досвідом та інформацією прокурорської діяльності.

До спеціалізованих федеральних органів відносяться: Федеральне бюро розслідування; Федеральна митна служба; Федеральне бюро тюрем; Служба імміграцій та натуралізації; Федеральна секретна служба (входить до структури Міністерства фінансів і здійснює охорону Президента США, а також боротьбу з підробкою грошей); Федеральна служба маршалів; Адміністрація по боротьбі з наркотиками. До федеральної поліції можна віднести поліцію у м. Вашингтоні, національних парках, заповідниках.

Більшість поліцейських підрозділів, які займаються розслідуванням злочинів, підпорядковані центральній владі штату і органу місцевого самоуправління.

Розслідують злочини і *коронери* – виборні посадові особи, які проводять невідкладні дії у випадку виявлення трупів з ознаками насильницької смерті, якщо поліція не почала своє розслідування.

Активну роль у розслідуванні злочинів відіграють приватні детективи та їх об'єднання. На підставі контрактів вони надають професійну допомогу фізичним і юридичним особам у зборі доказів, розслідуванні кримінальних справ.

Адвокатура США. Стосовно американської правової системи цей термін можна вживати умовно. Адвокатською професією займаються практикуючі юристи, які працюють в різного роду об'єднаннях, установах, фірмах, прокуратурі. В своїй більшості вони знаходяться в асоціаціях. Найбільш відома із них – Американська асоціація юристів. У кожному штаті існують свої асоціації юристів. Основна їх мета – сприяння професійній діяльності своїх членів, відбору практикуючих юристів, захист їх інтересів. Лише члени цих асоціацій мають право виступати у судах і вести там справи.

Останніми роками отримує все більше розповсюдження захист, який здійснюється в публічних агентствах з надання юридичної допомоги малозабезпеченим та незабезпеченим громадянам. Фінансуються такі агентства з бюджету, спеціальних внесків членів асоціацій, благодійних внесків.

Тема 8. Доказування та докази в країнах загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США).

Лекція (2 години)

Особливості доказування у кримінальному процесі Англії. Докази у кримінальному процесі Англії: поняття та види. Способи збирання та отримання доказів сторонами кримінального провадження. Недопустимість та належність доказів.

Особливості доказування у кримінальному процесі США. Докази у кримінальному процесі США: поняття та види. Способи збирання та отримання доказів сторонами кримінального провадження. Недопустимість та належність доказів у кримінальному процесі США.

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

Практичне заняття (не передбачене)

Теми рефератів:

1. Докази у кримінальному процесі Англії: поняття та види.
2. Способи збирання та отримання доказів сторонами кримінального провадження у Англії.
3. Докази у кримінальному процесі США: поняття та види.
4. Способи збирання та отримання доказів сторонами кримінального провадження у США.
5. Особливості доказування у кримінальному процесі Англії та США.
6. Недопустимість та належність доказів у кримінальному процесі Англії та США.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (8 годин)

1. Процесуальний порядок проведення слідчих (розшукових) дій у Англії.
2. Негласні способи отримання інформації у Англії.
3. Процесуальний порядок та практика проведення обшуку у США.
4. Дотримання прав громадян при проведенні слідчих дій в США.
5. Електронне прослуховування та спостереження – як форма обшуку у кримінальному процесі США.
6. Показання учасників провадження як джерело доказів у Англії та США.

Джерела рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція Соединених Штатов Америки, принята 17 сентября 1787 года. URL: <http://studentforever2007.narod.ru/constusa.html>. (дата звернення: 12.02.19).
2. Федеральные Правила о доказательствах для судов и магистратов США 1995г. (с поправками по состоянию на 9 июля 1995 г.). URL: http://www.juristlib.ru/book_10257.html. (дата звернення: 12.02.19).
3. Примерный Уголовный кодекс США. URL: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1250258&subID=100114498,100114499,100114509#text>. (дата звернення: 12.02.19).

Спеціальна література

4. Гуценко К.Ф., Головки Л.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств / под ред. К. Ф. Гуценко. Москва: Зерцало, 2002. 480 с.
5. Бернам У. Правовая система США. Вып. 3-й. Москва: Новая Юстиция, 2006. 1216 с.
6. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навч. посібник. 2-е вид. Київ: ЦУЛ, 2010. 352 с.
7. Щербakov С.В. Доказательства в уголовном судопроизводстве США. URL: <http://www.justicemaker.ru/view-article.php?id=22&art=964>. (дата звернення: 12.02.19).
8. Прослушивание телефонов в международном право и законодательстве одиннадцати европейских стран / Сост. Е. Е. Захаров. Харків: Фолио, 1999. 152 с.
9. Теліус Є.І. Інститут затримання в кримінальному провадженні Англії. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Chkup_2014_1_74.pdf. (дата звернення: 12.02.19).
10. Прилуцький С. Інститут допустимості доказів у кримінальному судочинстві США та Англії: порівняльно-правовий аспект. *Право України*. 2006. № 10. С. 132-137.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

1. Англія.

В Англії доказове право дуже складне, оскільки засноване на прецедентах, які регламентують усі можливі варіанти. Теорія доказів розрахована на присяжних в першу чергу, сторони вирішують проблему, як подати докази присяжним, щоб вони могли в них розібратися. Емоційний момент при цьому має величезний вплив на присяжних. Специфіка англійського доказового права полягає в тому, що ні кримінальний процес, ні матеріальне право не регулюють питання доказів, це окрема галузь дослідження (або галузь права, на думку окремих авторів).

В Англії доказом є все, що підтверджує або спростовує факти, що представляють інтерес для суду. Суд може використовувати лише докази, які є допустимими та мають значення для справи.

Види доказів:

1) Показання свідків (включаючи експерта). Як свідок може бути допитана будь-яка особа, котрій відомі факти, що стосуються справи. Будь-яка особа визнається компетентною давати показання, якщо тільки, на думку судді, вона внаслідок юного віку, нетверезого стану або психічного захворювання не позбавлена здатності розуміти значення присяги або свій обов'язок говорити правду чи давати розумні показання. Свідка забороняється примушувати відповідати на запитання або вимагати від нього який-небудь документ, якщо він під присягою запевняє, що це потягне за собою обвинувачення його в злочині, накладення на нього штрафу або конфіскацію його майна. Свідок має право відмовитися подавати до суду для огляду документи, які належать йому на праві власності.

Подружжя має право відмовитися повідомляти відомості, які стали відомі одному з них від другого під час перебування в шлюбі. Дружина або чоловік обвинуваченого можуть бути викликані як свідки лише на прохання обвинуваченого, за винятком справ про державну зраду або при посяганні на свободу, здоров'я один одного.

2) Документи. В англійському кримінальному процесі завжди надавалося велике значення використанню документів. Допускається використання як доказу електронних носіїв, документів, одержаний з комп'ютера, тощо.

3) речові докази.

2. США.

В останні десятиліття в американських законах можна зустріти приписи, які виходять з того, що у кримінальних справах має бути встановлена істина.

Так у § 1096 Кримінального кодексу штату Каліфорнія вказано, що після певного співставлення і розгляду всіх доказів, свідомість присяжних залишається в такому стані, коли вони не можуть сказати, що відчують тверде переконання в істинності обвинувачення. Або, наприклад, “у випадку, коли обвинувачений доставляється до магістрату для попереднього розгляду, дана посадова особа має здійснити перевірку істинності даного обвинувачення” (ст. 16.01. КПК штату Техас).

До джерел доказів у США відносяться: 1) показання свідків; 2) висновки експертів.

Як і в інших країнах, найпоширенішим джерелом доказів у США є показання свідків. Останні поділяються на свідків обвинувачення і свідків захисту. Як і в Англії, суд за власною ініціативою свідків не викликає, а допити бувають трьох видів: основні, перехресні й повторні.

Як докази використовуються показання анонімних свідків, у тому числі таємних поліцейських агентів, їм надається так звана гарантія не викриття, суть якої полягає в тому, що свідок обвинувачення – поліцейський таємний агент – на судовому засіданні не викликається, його показання оголошуються в суді без вказівки джерела їх одержання.

Обвинувачені також допитуються як свідки, причому визнання обвинуваченим своєї вини має вирішальне значення. Тому поліція і прокуратура завжди намагаються одержати таке визнання.

В кримінальному процесі США експертиза має змагальний характер. Кожна із сторін за власною ініціативою запрошує одного або кількох експертів. Якщо одна сторона провела експертизу, друга має право провести контр експертизу. На суді експерт допитується як свідок, але на відміну від звичайного свідка він не дає показання про відомі йому факти, а висловлює свою думку з приводу різних фактів.

Законом “Про засекречення інформації” у США передбачена можливість доповіді слідчих матеріалів особисто судді окремо від захисту й підсудного для спільного вирішення питання про доцільність долучення їх до справи.

У доказовому праві США набули поширення такі засоби збирання доказів, як електронне прослуховування, яке розглядається як різновид обшуку, повітряне спостереження і фотографування, угода про визнання провини, показання поліцейських про факти та фактичні дані, які повідомляються їм інформаторами.

Електронне стеження, попри весь сучасний арсенал технічних засобів і неконкретність правових норм щодо підстав застосування та процедури провадження, стає потужною зброєю втручання у сферу “тендітного та занадто прозорого” “прайвесі”.

Визнання доказів недопустимими в США здійснюється згідно так званої концепції “плодів отруйного дерева” (fruit of poisonous tree doctrine). Висловлені з приводу сутності доктрини “плодів отруйного дерева” твердження дають змогу виділити широке та вузьке її розуміння. Вищезазначена доктрина створена на підставі прецедентних рішень Верховного Суду США в 20-ті роки ХХ ст. У широкому розумінні її суть можна виразити цитатою одного з рішень Верховного Суду США: “докази, отримані незаконним шляхом, не тільки не можуть використовуватися в нашому Суді, але такі докази виключаються взагалі”. Тобто, будь-яке порушення поліцією конституційних прав громадян, що навіть має не безпосередній, а лише опосередкований зв'язок із самим процесом виявлення, вилучення і фіксації доказів, призводить до втрати ними юридичної сили. Вузьке розуміння доктрини “плодів отруйного дерева” зводиться до заборони використання даних, отриманих на

підставі або з використанням доказів, визнаних недопустимими. Тобто, в другому значенні доктрина пов'язується з проблемою використання доказів, хоча і законних за формою, але з відповідними порушеннями у самому їхньому змісті.

Тема 9. Кримінальне правосуддя: функціональна характеристика діяльності суду в кримінальному процесі країн загальної (англосаксонської) системи права (Англія і США).

Лекція (2 годин)

Судові органи Англії. Кримінальне провадження у судах першої інстанції Англії. Перегляд судових рішень в Англії: поняття та форми.

Судові органи США. Кримінальне провадження у судах першої інстанції США. Перегляд судових рішень в США: поняття та форми.

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

Практичне заняття (2 години)

1. Кримінальне провадження у судах першої інстанції Англії.
2. Перегляд судових рішень в Англії: поняття та форми.
3. Кримінальне провадження у судах першої інстанції США.
4. Перегляд судових рішень в США: поняття та форми.

Теми рефератів:

1. Склад Верховного суду Англії (Високий суд, Суд корони і кримінальне відділення Апеляційного суду), як вищого суду та його повноваження.
2. Взаємодія судової системи штатів з федеральними судами у США.
3. Судові стадії кримінального процесу Англії.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (10 годин)

1. Характеристика магістратського суду, як нижчого суду або суду першої ланки у Англії.
2. Велике журі у США: склад та повноваження.
3. Судові стадії кримінального процесу США.
4. Судові стадії кримінального процесу Англії.
5. Угоди про визнання вини у США.

Джерела рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституция Соединённых Штатов Америки, принята 17 сентября 1787 года. URL: <http://studentforever2007.narod.ru/constusa.html>. (дата звернення: 12.02.19).
2. Федеральные Правила о доказательствах для судов и магистратов США 1995г. (с поправками по состоянию на 9 июля 1995 г.). URL: http://www.juristlib.ru/book_10257.html. (дата звернення: 12.02.19).
3. Примерный Уголовный кодекс США. URL: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1250258&subID=100114498,100114499,100114509#text>. (дата звернення: 12.02.19).

Спеціальна література

4. Апарова Т.В. Суды и судебный процесс Великобритании. Англия, Уэльс, Шотландия Москва: Институт международного права и экономики. Издательство “Триада, Лтд”, 1996. 157 с.

5. Бернам У. Правовая система США. Вып. 3-й. Москва: Новая Юстиция, 2006. 1216 с.
6. Большаков Є.В. Порівняльний аналіз апеляційного оскарження рішень судді у досудовому провадженні за законодавством зарубіжних країн. *Международные стандарты прав человека и проблемы их реализации в уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве стран СНГ*: материалы междунар. науч.-практ. конф. 28–29 мая 2010 г.: в 2 кн. Харьков, 2011. Кн. 1. С. 24-34.
7. Гуценко К.Ф., Головки Л.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств / под ред. К. Ф. Гуценко. Москва: Зерцало, 2002. 480 с.
8. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навч. посібник. 2-е вид. Київ: ЦУЛ, 2010. 352 с.
9. Молдован В.В., Молдован А.В. Порівняльне кримінально-процесуальне право: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навчальн. посібн. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 400 с.
10. Притченко Р.С. Участь народних засідателів у здійсненні правосуддя: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Порівняльно-правові дослідження*. 2011. № 1. С. 253-257.
11. Смірнова О. Судовий розгляд кримінальних справ судами Великої Британії та України: порівняльно-правове дослідження. *Юридичний журнал*. 2011. № 7/8. С. 87-90.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

1. Англія.

Магістратські суди – основна ланка судової системи Великої Британії. Розглядають понад 95% кримінальних справ. Застосовують штраф або позбавлення волі на строк до 6 місяців. Якщо магістрати приходять до висновку, що обвинувачений заслуговує більш тяжкого покарання, вони передають справу до Суду корони. Магістратські суди проводять також попереднє слухання в справах про злочини, що переслідуються за обвинувальним актом. Вирішують питання щодо достатності доказів для віддання обвинуваченого до Суду корони.

Суд корони – кримінальний суд. Розглядає по першій інстанції за участю присяжних справи про найбільш серйозні злочини. Кількість присяжних від 10 до 12. Виправдувальні вироки, винесені судом присяжних, апеляційному оскарженню не підлягають.

Апеляційний суд має цивільне і кримінальне відділення. До складу суду входять лорд-канцлер, колишні лорд-канцлери, лорд – головний суддя, який очолює цивільне відділення, а також до 18 лордів апеляційного суду. Апеляції на судові вироки розглядаються не менше як трьома суддями. Проміжні апеляції можуть розглядатися одним чи двома суддями.

Відділення королівської лави Високого суду розглядає по першій інстанції найбільш складні цивільні справи й апеляції на вироки магістратських судів з кримінальних справ. На правах складових частин цього відділення функціонують: Суд адміралтейства, в якому розглядаються спори з морських перевезень, зіткнення кораблів і відшкодування пов'язаних з цим збитків тощо; Комерційний суд, якому підсудні спори торговельного характеру.

Військові суди здійснюють правосуддя у Збройних Силах Великої Британії. Розглядають справи про серйозні порушення військового права. Однак справи про навмисне вбивство, зраду та згвалтування, вчинені в межах Сполученого Королівства, розглядаються судами звичайної юрисдикції. Військовий апеляційний суд розглядає апеляції на рішення судів першої інстанції. Скарги на рішення Військового апеляційного суду можуть подаватися до Суду Палати лордів.

2. США.

Особливості судоустрою США в тому, що там існує декілька різних судових систем, незалежних одна від одної. У багатьох випадках діє паралельна юрисдикція двох або більше судових систем. Це і зумовлює складність судоустрою США.

Судова влада поширюється на всі справи, що розв'язуються за законом і правом справедливості, виникають на основі цієї Конституції, законів Сполучених Штатів, міжнародних угод, що укладені чи будуть укладені Сполученими Штатами; на всі справи, що стосуються послів, інших повноважних представників та консулів; на всі справи адміралтейства та інші морські справи, в яких Сполучені Штати є стороною; на всі спори між двома чи більше штатами, між штатом і громадянами іншого штату, між громадянами різних штатів, між громадянами одного штату за позовами про землі, даровані різними штатами, а також між штатом чи його громадянами та чужоземними державами, громадянами чи підданцями.

Усі справи, що стосуються послів, інших повноважних представників та консулів, а також справи, де однією із сторін є котрийсь штат, підсудні *Верховному Суду* як першій інстанції. У всіх інших згаданих вище випадках Верховний Суд є апеляційною інстанцією, що розв'язує як питання права, так і факту з тими обмеженнями і відповідно до тих правил, що їх запровадить Конгрес. Усі справи про злочини, за винятком випадку імпічменту, підсудні суду присяжних, і судовий розгляд відбувається в тому штаті, де скоєно злочин, а якщо його скоєно за межами штату, то суд відбувається в тому місці чи місцях, які визначить Конгрес. За зраду Сполучених Штатів вважається тільки розв'язання війни проти них, приєднання до їхніх ворогів, надання ворогам допомоги та послуг. Ніхто не може бути визнаний винним у державній зраді, якщо це не буде підтверджено показаннями свідків інкримінованого акту чи власним зізнанням у відкритому судовому засіданні. Конгрес має право визначити покарання за зраду, але засудження за зраду не повинне тягти за собою позбавлення громадянських прав чи конфіскацію майна інакше, як за життя засудженого.

Верховний Суд США - очолює федеральну судову піраміду. Може переглянути будь-яке рішення федеральних апеляційних судів. Починаючи з 1869 р. і понині до складу цього суду входить 9 суддів, яких призначає Президент США за рекомендацією та згодою Сенату. Кожну справу заслуховують усі 9 суддів. Головне завдання Верховного Суду США - роз'яснювати закон, коли інші суди не можуть дійти згоди в тлумаченні Конституції або федеральних законів. Постанови цього суду остаточні і оскарженню не підлягають. Щороку до цього суду звертаються з проханням перевірити близько 5 тисяч справ, розглянутих штатними та федеральними судами. Суд відбирає близько 170 найсерйозніших справ (Чим займаються Федеральні суди Сполучених Штатів. Підготовлено федеральним судовим центром. - 1994 р.).

Окружні суди США є основними загальними судами федеральної системи. Розглядають справи, що стосуються федеральних законів. У таких справах позивач посилається на Конституцію США, акт Конгресу або угоду. Інша велика група справ по федеральних судах - цивільні справи, у яких позивач та відповідач є суб'єктами права різних штатів.

До юрисдикції *апеляційних судів* належить перегляд цивільних та кримінальних справ, що їх розглядали окружні суди. До юрисдикції цих судів належить також перегляд постанов найважливіших федеральних адміністративних органів.

Спеціальні суди. Суд міжнародної торгівлі розглядає справи, пов'язані із законами, що регулюють митні податки та імпорт товарів. Цей суд має власний постійний склад суддів. Тимчасовий надзвичайний апеляційний суд розглядає апеляції з усіх окружних судів країни у певних справах стосовно федеральних правил використання енергії. Спеціальний суд з питань заходів проти іноземних розвідок розглядає, за поданням Генерального прокурора, питання дозволу на встановлення на території США апаратури підслуховування в інтересах національної безпеки. Цей суд, як і попередній, не має власних суддів. Розгляд справ у них проводиться суддями інших судів за тимчасовим призначенням Верховного судді США. Апеляційний військовий суд переглядає рішення військових судів.

До системи судів штатів відносяться суди первинної юрисдикції. У більшості штатів ці суди мають два рівні. Головні суди першої інстанції вирішують різноманітні цивільні та кримінальні справи. У деяких штатах їх називають *окружні суди*, в інших - *вищі або генеральні окружні суди*. Вони можуть виносити вирок чи рішення в будь-якій судовій

справі. Суди першої інстанції можуть виносити судові рішення з обмеженого кола питань. Наприклад, суди, які вирішують незначні порушення правил руху, або суди у справах спадщини, у справах неповнолітніх. Компетенція деяких судів обмежена сумою позову (не більше 5 тисяч доларів). Існують також *муніципальні, магістратські поліцейські мирові суди*. У судах первинної юрисдикції справи вирішуються судом присяжних або одним суддею. Рішення судів першої інстанції може бути переглянуте і скасоване судами вищого рівня. Для деяких судів першої інстанції цей перегляд відбувається у головних судах першої інстанції. Рішення судів загальної юрисдикції переглядається апеляційними судами.

Апеляційні суди. У більшості штатів судові системи очолює Верховний Суд штату. У штатах Нью-Йорк і Мериленд цей вищий судовий орган іменується Апеляційним судом, а у штатах Массачусетс і Мен він відомий як Верховний юридичний суд. У штатах Техасі й Оклахомі таких вищих судів 2: Верховний суд (для цивільних справ) і Апеляційний кримінальний суд (для кримінальних справ). Спочатку Верховний суд був єдиним апеляційним судом у штаті. Він мав юрисдикцію над усіма апеляціями, що надходили з судів першої інстанції. Всезростаюча кількість справ призвела до створення проміжних апеляційних судів, і зараз вони існують у переважній більшості штатів. Апеляційні суди переглядають основну масу справ, а верховні суди вирішують найважливіші судові справи, які мають більше значення для закону і відправлення правосуддя, а не лише для сторін у справі. Справи в судах розглядаються колегіально (від 3 до 15 і навіть до 28 суддів). Коли суперечливі рішення з одного і того ж питання приймаються різними журі, єдиним шляхом розв'язання конфлікту є перегляд у верховному суді штату.

Юрисдикція Верховного суду штату обмежується переглядом рішень проміжного суду на дискреційній основі (дискреційний - залежний від власного розсуду). Дискреційна компетенція може використовуватись з огляду на терміновість і важливість питання або ж тоді, коли потрібно розвантажити проміжний суд, якщо в ньому накопичилося багато справ. Сторона не має права на дві апеляції. Будь-який подальший перегляд після першої апеляції передбачений тільки в інтересах закону і системи правосуддя.

Перевірка змістового модуля 2 “Кримінальне процесуальне право країн загальної (англосаксонської) системи права (США, Англія)” (Теми 6-9).

5. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПОРІВНЯЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО”

1. Порівняльне кримінальне процесуальне право (кримінальний процес) як галузь наукового знання.
2. Об'єкт, предмет і метод порівняльного дослідження кримінального процесу.
3. Порівняльно-історична типологія кримінального процесу.
4. Порівняльно-правова типологія кримінального процесу.
5. Типологічна приналежність кримінального судочинства України.
6. Поняття кримінального процесу Франції.
7. Поняття кримінального процесу Німеччини.
8. Поняття кримінального процесу України.
9. Завдання і принципи кримінального процесу Франції.
10. Завдання і принципи кримінального процесу Німеччини.
11. Завдання і принципи кримінального процесу України.
12. Джерела кримінального процесуального права Франції.
13. Джерела кримінального процесуального права Німеччини.
14. Джерела кримінального процесуального права України.
15. Прецедент, як джерело кримінального процесуального права країн континентальної (романо-германської) системи права (Франції, Німеччини, України).
16. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі Франції та Німеччині.
17. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі України.
18. Функціональна характеристика діяльності прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі Франції.
19. Функціональна характеристика діяльності прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі Німеччини.
20. Функціональна характеристика діяльності прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі України.
21. Поліцейські органи Франції і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.
22. Поліцейські органи Німеччини і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.
23. Органи досудового розслідування в Україні.
24. Інститут адвокатури Франції.
25. Інститут адвокатури Німеччини.
26. Інститут адвокатури України.
27. Особливості доказування у кримінальному процесі Франції.
28. Особливості доказування у кримінальному процесі Німеччини.
29. Особливості доказування у кримінальному процесі України.
30. Докази у кримінальному процесі Франції: поняття, види, властивості.
31. Докази у кримінальному процесі Німеччини: поняття, види, властивості.
32. Докази у кримінальному процесі України: поняття, види, властивості.
33. Судові органи Франції.
34. Судовий слідчий Франції: поняття, повноваження.
35. Чотири ланцюга судової системи Німеччини.
36. Судові органи України.
37. Кримінальне провадження у судах першої інстанції Франції.
38. Кримінальне провадження у судах першої інстанції Німеччини.
39. Кримінальне провадження у судах першої інстанції України.
40. Перегляд судових рішень у Франції.
41. Перегляд судових рішень в Німеччині.
42. Перегляд судових рішень в Україні.

43. Поняття кримінального процесу США.
44. Поняття кримінального процесу Англії.
45. Завдання і принципи кримінального процесу США.
46. Завдання і принципи кримінального процесу Англії.
47. Джерела кримінального процесуального права США.
48. Джерела кримінального процесуального права Англії.
49. Прецедент, як джерело кримінального процесуального права країн загальної (англосаксонської) системи права (США, Англія).
50. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі США.
51. Поняття та види заходів примусу у кримінальному процесі Англії.
52. Функціональна характеристика діяльності прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі США.
53. Функціональна характеристика діяльності прокурора (обвинувача) у кримінальному процесі Англії.
54. Поліцейські органи США і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.
55. Поліцейські органи Англії і їх повноваження з розслідування кримінальних справ.
56. Інститут адвокатури США.
57. Інститут адвокатури Англії.
58. Особливості доказування у кримінальному процесі США.
59. Особливості доказування у кримінальному процесі Англії.
60. Докази у кримінальному процесі США: поняття, види, властивості.
61. Докази у кримінальному процесі Англії: поняття, види, властивості.
62. Судові органи США.
63. Судові органи Англії.
64. Кримінальне провадження у судах першої інстанції США.
65. Кримінальне провадження у судах першої інстанції Англії.
66. Перегляд судових рішень в США.
67. Перегляд судових рішень в Англії.
68. Досудове провадження у Франції, його стадії.
69. Подібність і відмінність цілей англосаксонського та романо-германського типів кримінального судочинства.
70. Загальне і особливе в інституціональному устрої прокуратури західних країн та України.
71. Загальне і особливе в інституціональному устрої судів західних країн та України.
72. Кримінально-процесуальні функції дізнавача в Англії, США, Німеччини, Франції та України: спільне та особливе.
73. Кримінально-процесуальні функції прокурора (обвинувача) в Англії, США, Німеччини, Франції та України: спільне та особливе.
74. Потерпілий і його функції у кримінальному процесі країн загальної системи права.
75. Потерпілий і його функції у кримінальному процесі країн континентальної системи права.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Нормативні акти

1. Конституція України від 28.06.96 р. *Відомості Верховної Ради України* 1996. № 30. Ст.141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення: 12.02.2019).
3. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ: с изм. и доп. Перевод с немецкого и предисловие Б. А. Филимонова. Москва: Манускрипт, 1994. 204 с.
4. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ (рабочий перевод Германского Фонда международного правового сотрудничества и Организации безопасности и сотрудничества в Европе). URL: [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf). (дата звернення: 12.02.2019).
5. Уголовно-процессуальный кодекс Франции 1958 года: с изменениями и дополнениями / Под ред. В. И. Каминской; Пер. с фр. С. В. Боботова. Москва: Прогресс, 1967. 323 с.
6. Федеральные Правила о доказательствах для судов и магистратов США 1995г. (с поправками по состоянию на 9 июля 1995 г) URL: http://www.juristlib.ru/book_10257.html. (дата звернення: 12.02.2019).
7. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи*. Київ, 1992. С.18-24.
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. *Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи*. Київ, 1992. С. 36-62.
9. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року). *Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій*. Амстердам. Київ, 1996. С. 12-17.
10. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. *Відомості Верховної Ради СРСР*. 1964. № 8. Ст. 97.
11. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. та Додатковий протокол 1978 р. до Конвенції. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23. Ст. 130.
12. Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р., Додатковий протокол 1975 р. та Другий додатковий протокол 1978 р. до Конвенції. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23. Ст. 129.
13. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 31. Ст. 250.
14. Конвенція про передачу засуджених осіб 1983 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 31. Ст. 248.

Спеціальна література

15. Апарова Т.В. Суды и судебный процесс Великобритании. Англия, Уэльс, Шотландия. Москва: Триада, Лтд., 1996. 157 с.
16. Басецкий И.И. Субъекты и участники уголовного процесса: сравнительный анализ УПК Украины и Беларуси. *Право і суспільство*. 2009. № 4. С. 130-144.
17. Березняк В.С., Тертишник В.М. Экстрадиция как институт криминально-процессуального права Украины: монография. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; «Ліра ЛТД», 2010. 188 с.
18. Бернам У. Правовая система США. Вып. 3-й. Москва: Новая Юстиция, 2006. 1216 с.
19. Боботов С.В. Правосудие во Франции: учеб. пособие. Москва: Изд-во «ЕАВ», 1994. 197 с.
20. Бойльке В. Уголовно-процессуальное право ФРГ: учебник. 6-е изд., с доп. и изм.; пер. с нем. Я.М. Плошкиной; под ред. Л.В. Майоровой. Красноярск: РУМЦ ЮО, 2004. 352 с.

21. Большаков Є.В. Порівняльний аналіз апеляційного оскарження рішень судді у досудовому провадженні за законодавством зарубіжних країн. *Международные стандарты прав человека и проблемы их реализации в уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве стран СНГ*: матеріали междунар. науч.-практ. конф. 28-29 мая 2010 г.: в 2 кн. Харьков, 2011. Кн. 1. С. 24-34.
22. Герасимчук О. Порівняльний аналіз правового статусу потерпілого за кримінально-процесуальним законодавством Польщі, Росії та України. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XIII регіон. наук.-практ. конф. (8-9 лют. 2007 р.). Львів, 2007. С. 591-592.
23. Головненков П., Спица Н. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия - Strafprozessordnung (StPO): Научно-практический комментарий и перевод текста закона URL: <https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6039/file/sdrs02.pdf>. (дата звернення: 12.02.2019).
24. Григоренко І.А. Порівняльний аналіз функціонування систем кримінального судочинства у країнах романо-германської правової сім'ї. *Сучасні проблеми правової системи України*: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., 22 листоп. 2012 р. Київ, 2012. Вып. 4. С. 94-96.
25. Гуценко К.Ф., Головки Л.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств / под ред. К.Ф. Гуценко. Москва: Зерцало, 2002. 480 с.
26. Гуценко К.Ф., Головки Л.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств: учеб. пособие. Изд. 2-е, доп. и испр. Москва: Зерцало-М, 2002. 528 с.
27. Данилевич А.А., Самарин В.И. Оказание международной правовой помощи по уголовным делам (сравнительный анализ УПК Беларуси и России). *Юридическая наука и образование*. Москва, 2008. Вып. 1. С. 314-327.
28. Де Сальвиа М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. СПб.: Изд-во «Юрид. центр Пресс», 2004. 1072 с.
29. Зайцева Л.Л. Новые Уголовно-процессуальные кодексы России и Беларуси: сравнительный аспект. *Материалы международной научно-практической конференции, посвященной принятию нового Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации*, Москва, 4-5 февр. 2002 г. Москва, 2002. С. 56-58.
30. Капустіна М.В. Процесуальна регламентація фіксації доказової інформації в Україні та інших державах: порівняльне дослідження. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків, 2009. Вып. 9. С. 108-113.
31. Козаченко В. Особливості застосування арешту за Кримінально-процесуальним кодексом Федеративної Республіки Німеччина. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1, спец. вип.: Проблеми застосування Кримінального процесуального кодексу України. С. 166-171.
32. Кримінальний процес: підручник / Ю.М. Грошевой, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та інш.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Харків: Право, 2013. 824 с.
33. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.
34. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право: Курс лекцій: навч. посібник. Київ: Істина, 2005. 405 с.
35. Лобойко Л.М. Кримінальний процес: підручник. Київ: Істина, 2014. 432 с.
36. Махов В.Н., Пешков М.А. Уголовный процесс США (досудебные стадии): учебное пособие. Москва: ЗАО «Бизнес-школа - Интел-Синтез», 1998. 208 с.
37. Мельник О. Законодавча регламентація відмови прокурора від державного обвинувачення в Україні та інших країнах СНД. *Вісник прокуратури*. 2012. № 3. С. 67-73.

38. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навч. посібник. 2-е вид. Київ: ЦУЛ, 2010. 352 с.
39. Молдован В.В., Молдован А.В. Порівняльне кримінально-процесуальне право: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навчальн. посібн. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 400 с.
40. Обрізан Н. Роль захисника в збиранні доказів у кримінальному процесі України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз. *Право України*. 2005. № 7. С. 100-104.
41. Панферова М.В. Сравнительно-правовой анализ основания прекращения уголовного дела в связи со смертью подозреваемого, обвиняемого в государствах-участниках СНГ. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 95-річчю з дня народж. проф. М.В. Салтевського (1917–2009)*. Одеса, 2012. С. 432-436.
42. Попов К. Применение мер пресечения судом по законодательству Королевства Великобритании и Северной Ирландии. *Российская юстиция*. 2005. № 1/2. С. 92-95.
43. Прилуцький С. Інститут допустимості доказів у кримінальному судочинстві США та Англії: порівняльно-правовий аспект. *Право України*. 2006. № 10. С. 132-137.
44. Притченко Р.С. Участь народних засідателів у здійсненні правосуддя: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Порівняльно-правові дослідження*. 2011. № 1. С. 253-257.
45. Рагулин А.В. Регламентация профессиональных прав адвоката-защитника и обеспечение их реализации по законодательству государств Восточной Европы. *Порівняльно-правові дослідження*. 2011. № 2. С. 292-299.
46. Решетникова И.В. Доказательственное право Англии и США. Москва: Городец, 1999. 284 с.
47. Рогальська В.В. Регламентация та реалізація принципу змагальності у досудовому провадженні (порівняльний аналіз законодавства України, держав-учасниць СНД та держав-членів Ради Європи). *Вісник Харківського Національного університету внутрішніх*. 2010. № 4, ч. 1. С. 60-69.
48. Сербін М.М. Затримання підозрюваного в кримінальному процесі: порівняльно-правовий аналіз. *Право і суспільство*. 2008. № 5. С. 84-87.
49. Смірнова О. Судовий розгляд кримінальних справ судами Великої Британії та України: порівняльно-правове дослідження. *Юридичний журнал*. 2011. № 7/8. С. 87-90.
50. Стойко Н.Г. Уголовный процесс западных государств и России: сравнительное теоретико-правовое исследование англо-американской и романо-германской правовых систем. СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство Юридического Факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. 264 с.
51. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія / В.В. Луцик, В.А. Савченко, В.І. Самарін та ін.; за ред. В.В. Луцика та В.І. Самаріна. Харків: Право, 2018. 792 с.
52. Теліус Є.І. Інститут затримання в кримінальному провадженні Англії. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Chkur_2014_1_74.pdf. (дата звернення: 12.02.2019).
53. Тюріна О.В. Сучасні системи судових і правоохоронних органів (порівняльно-правова характеристика): навчальний посібник. Київ: КНТ, Видавничий дім «Скіф», 2008. 96 с.
54. Федорова О.В. Нормы о свидетельском иммунитете в уголовно-процессуальном законодательстве России и зарубежных стран: сравнительный анализ. *Известия вузов. Правоведение*. 2007. № 4. С. 127-132.
55. Федорчук Н.Б., Нор В.Т. Захист прав потерпілих від злочину в англо-американській правовій системі та кримінальному судочинстві України: монографія. Київ: Правова єдність, 2009. 192 с.
56. Фоков А.П. Судебный контроль в России и Франции (сравнительно-правовой аспект): монографія. Москва: РАП, 2001. 175 с.
57. Хмелевський Д. Порівняльна характеристика повноважень прокурорів в окремих державах Європи, США та в Україні на досудовому розслідуванні. *Вісник прокуратури*. 2013. № 12. С. 179-184.

58. Черепій П.М. Система і повноваження органів кримінального судочинства у ФРН і Україні: навч. посіб. Київ: Центр навч. л-ри, 2005. 416 с.

59. Черкова М.Ю. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства як один із напрямів оперативного супроводження розслідування та судового розгляду кримінальної справи: порівняльний аналіз законодавства України та США. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*: у 2 ч. 2008. Спец. вип., № 1., ч. 1: Проблеми оперативно-розшукового супроводження кримінального судочинства в Україні. С. 87-100.

60. Щербаков С.В. Доказательства в уголовном судопроизводстве США. URL: <http://www.justicemaker.ru/view-article.php?id=22&art=964>. (дата звернення: 12.02.2019).

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Відомості Верховної Ради України.
2. Урядовий кур'єр.
3. Голос України.
4. Офіційний вісник України.
5. <http://www.president.gov.ua>. – офіційний веб-сайт Президента України.
6. <http://www.portal.rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
7. <http://www.kmu.gov.ua> – офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.
8. <http://www.mvs.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.
9. <http://www.court.gov.ua/vscourt> – офіційний веб портал судової влади в Україні
10. <http://www.scourt.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховного Суду України.
11. <http://www.sc.gov.ua> – офіційний веб-сайт Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ.
12. <http://www.sbu.gov.ua> – офіційний веб-сайт СБУ.
13. <http://www.gp.gov.ua> – офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України.
14. <http://www.minjust.gov.ua> – Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.
15. <http://www.reyestr.court.gov.ua> – єдиний реєстр судових рішень в Україні.
16. <http://www.police.ua> – Форум працівників МВС України.
17. <http://www.ykka.gov.ua> – офіційний сайт Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури.
18. <http://www.nbu.gov.ua> – Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського.
19. <http://www.catalogue.nplu.org> – Національна парламентська бібліотека України.
20. <http://www.pravoznavec.com.ua> – Електронна бібліотека юридичної літератури “Правознавець”.
21. <http://www.icpo.centrmia.gov.ua> – сайт Національного центрального бюро Інтерполу в Україні.